

EN NAKEN FORNTID?

-om textilforskningens roll
i den övergripande arkeologiska diskussionen

Sandra Torres Magnusson
CD-uppsats i förhistorisk arkeologi
Arkeologiska Institutionen,
Lunds Universitet 2005
Handledare: Eva Andersson

Framsidaillustration:

Egtvedflickan, så som hon framställdes i en rekonstruktion från 1930-talet. Foto: Nationalmuseum Köpenhamn.

Utgrävning vid Stonehenge år 1805. (ur Renfrew & Bahn 1991 (2000))

Abstract

The aim of this essay is to make clear, whether or not, textile research is visualised in a wider archaeological discussion today. The aim is then to discuss what the archaeological and textile technological research situation in Scandinavia looks like today, and how that relate to what has happened in these two research fields during the years. This essay also has a purpose to find out if there is a need of visualising textile research more in future archaeology, how that shall be done, and what that can possibly supply to our general picture of the prehistory.

The head questions are discussed in the light of three investigations. The first is a study of literature used in archaeological education at five Swedish universities. The other two consists of a study which is aimed to find out how textile research results are published, and one in which archaeologists and textile researchers have answered questions about how they experience the relation between archaeology and textile research.

There has also been done a comparison between interpretations of the archaeological material from the site of Löddeköpinge in west Scania. This comparison shows the difference between a traditional archaeological interpretation, and one that has as its purpose to shed light over the textile production at the site.

This essay has been able to show that textile research today exists in a wide scale, but that it is seldom visualised in the general archaeological discussion. The explanation of this can be found in the history of these two research fields, in the communication between archaeologists and textile researchers, and perhaps in gender roles. If the results of textile research are used in another way, they can bring a lot of information to the general picture of prehistory. They can be used in discussions about social and religious ideas, social organisation, cultural influences, economy and trade. Some changes have to be done to make textile research more visible in the future. It is, among other things, important to work on a better dialogue between textile researchers and archaeologists, to give archaeology students an education which contains information about textile related finds, and to make textile researchers publish their results in a way that can be understood by archaeologists.

Särskilt tack

Jag skulle vilja rikta ett särskilt tack till alla som bidragit till färdigställandet av denna uppsats. Först och främst vill jag tacka min handledare Eva Andersson, som ställt upp med konstruktiv kritik och gott humör, under hela den långa resan från idé till färdig uppsats. Jag vill även tacka Anne Batzer på Lejre Forsøgscenter, för att hon med stort engagemang lärt mig både ett och annat om textilhantverk, och dessutom kommit med tänkvärda svar på alla mina frågor. Ett varmt tack ska dessutom riktas till alla som deltog i min enkätundersökning, till de som hjälpte mig att ta fram listor över kurslitteratur och biografiska uppgifter om kända textilforskare, samt till alla på Centre for Textile Research (CTR) i Köpenhamn, för trevligt bemötande. Slutligen vill jag självklart även tacka min familj och mina vänner, som alltid är ett stort stöd.

Index

Inledning

1. Den nakna forntiden –är det den vi vill skildra?	1
1.1 Klargörande	3
1.2 Syfte	3
1.3 Problemställning	3
1.4 Avgränsning	3
1.5 Teori	3
1.6 Metod och Material	3
1.7 Källkritik	4
1.8 Forskningshistorik	6
<i>1.8.1 Hur skiljer sig min uppsats från det som tidigare gjorts?</i>	8

Introduktion till textilforskningen

2. Vad är textilforskning?	9
2.1 Forskningshistorik -vad som gjorts rent generellt inom textilhistorisk forskning 9	
2.2 Att forska kring textilrelaterade fynd	11
2.2.1 <i>Bevarade textilier och konsten att tolka dessa</i>	11
2.2.2 <i>Orsaker till att man inte finner textilier –en källkritisk diskussion</i>	14
2.2.3 <i>Textilredskap och vad man kan utläsa ur dessa</i>	14
2.2.4 <i>Experimentell arkeologi</i>	16

Analys

3. Att använda textilrelaterade fynd i arkeologiska tolkningar.	
Ett konkret exempel: Löddeköpinge.	18
3.1 Löddeköpinge. Beskrivning av platsen och fyndmaterialet	18
3.1.1 <i>Vikhögsvägen</i>	18
3.1.2 <i>Norra och södra bydelen</i>	19
3.2 Källkritiska aspekter på tolkningarna	20
3.3 Tom Ohlssons tolkning av platsen	21
3.3.1 <i>Vikhögsvägen</i>	21
3.3.2 <i>Norra och södra bydelen</i>	22
3.4 Eva Anderssons tolkning av platsen	23
3.5 Fredrik Svanbergs och Bengt Söderbergs tolkning	24
3.5 Jämförelse av tolkningarna –en diskussion	25
4. Textilforskning och arkeologi	
-utbildning, forskning och förmedling, igår och idag	27
4.1 Textilforskningen utvecklas parallellt med arkeologin	27
4.2 Arkeologisk utbildning, forskning och förmedling av resultat	28
4.3 Utbildning, forskning och förmedling inom textilforskningen	31
4.4 Genusaspekter på textilforskningen	34

Resultat

5. Tolkning och diskussion.....	36
5.1 Är textilforskningen osynlig i den allmänna arkeologiska diskussionen idag, och vad beror i sådana fall detta på?	36
5.2 Vad kan textilforskningens resultat tillföra den generella arkeologiska diskussionen?	39
5.3 Finns det ett behov av att synliggöra textilforskningen på nya sätt inom framtida arkeologisk forskning, och hur ska detta i sådana fall åstadkommas? ...	41
6. Sammanfattning.....	44
Litteraturförteckning	46

Bilagor:

Bilaga 1: Enkät till textilforskare

Bilaga 2: Enkät till arkeologer

Inledning

1. Den nakna forntiden -är det den vi vill skildra?

Så länge det har levt människor i Danmark, får man räkna med att de har haft kläder på kroppen, för först i det ögonblick då människan har kunnat skydda sig mot kyla, har kolonisering i Nordeuropa kunnat bli möjlig. (Munksgaard 1974: 55; förf:s översättn.)

Under alla de förhistoriska perioder vi som arkeologer i norra Europa önskar studera och lära oss mer om, har människan burit kläder. De har haft ett värde för dessa människor; som skydd mot de klimatologiska förhållandena, men också som symboler. Kläderna har varit en materiell kultur, som i hög grad speglar de samhällen de varit en del av, och materialiserat människors tankar och föreställningar.

I dagens samhälle möts vi av mängder av användningsområden för textilprodukter. Tyger och garn utgör ofta en mycket stor del av hemmet, i form av handdukar, sänglinne, mattor, gardiner, dukar och väggprydnader.

Vandrar vi bakåt längs den historiska tidslinjen, så kommer vi att förstå att detta är något som varit gällande -om än mer eller mindre explicit- i alla kulturer, och i stort sett alla tidsåldrar. Ofta är det kläderna vi förundras mest över, när vi ser historiska bilder. Det är nästan omöjligt att låta bli att reagera på 1700-talets praktfulla, men otympliga klänningar, eller på Gustav Vasas pösiga, ballongliknande byxor. Kläderna väcker kanske frågor eller lockar betraktaren till skratt, men det känns ändå självklart att anta att de spelade en central roll under den tid, då de användes, att de var modenycker eller statussymboler i sin samtid, precis som våra kläder är idag.

Även om kläderna är det som är lättast att lägga märke till, får vi inte glömma att textil även haft andra användningsområden. Som segel till fartyg har textilen till exempel spelat en mycket viktig roll. Hur skulle Columbus annars ha kunnat segla till den kontinent han då trodde var Indien?

Handeln med textilier har varit mycket omfattande i alla historiska perioder, och produktionen av tyg var något som och till stor del formade både samhället i stort, och den enskilda människans levnadsbetingelser. Men spelade då dräkten och tyget en lika central roll under förhistorien?

Vi vet med all säkerhet att de gjort det i de kulturer som hade ett fullt utvecklat skriftspråk, exempelvis i det bysantinska väldet; där var textilen så viktig att den lade upp spelreglerna för hela samhället. Denna samhällsorganisation, som till stor del baserade sig på silke som en maktfaktor, och bland annat gavs uttryck i ett sorts lönesystem, där praktfulla dräkter skänktes åt de mest betydelsefulla medborgarna, kallades av den amerikanske textiltforskaren R. S. Lopez för en "klädedräktens hierarki". Man kan anta att produktionen av siden och tillgången till silke hade ungefär samma betydelse för detta samhälle, som tillgång till olja har idag, på flera håll i världen (Geijer 1972 (1994): 154 f).

Vad gäller förhistorien i Skandinavien, vore det ju snarast förvånande om inte tyger och textilproduktion intagit en framträdande position även här, eller åtminstone varit en fundamental nödvändighet, på liknande sätt som i andra kulturer. I synnerhet under vikingatid finns det anledning att tro att det funnits en inhemska segelduksproduktion i Skandinavien, vilken om så varit fallet, skulle ha krävt ett visst mått av organisation i samhället, och säkert sysselsatt mängder av människor (Andersson 2003: 49).

Kläder och textil har alltså haft många roller genom tiderna, men säkert är dock, att de alltid varit betydelsefulla för människan. Vissa -bland annat Darwin- har till och med använt dem som argument, för att särskilja människan från andra djurarter (Stig Sørensen 2000: 127). G. J:son Karlin skrev år 1903 en artikel med namnet "Några undersökningar om

den förhistoriska textilkonsten i Norden", i vilken han uttrycker textilens betydelse på följande sätt:

"Först med den textila konsten har människan blifvit herre öfver de klimatiska förhållandena...Det textila arbetet faller så nära tillsammans med hela den mänskliga utvecklingen att det arkeologiskt sedt kanske mer än något annat blir en mätare af släktets kulturståndpunkt. I sin utvecklade form av väfnad är det ett så starkt framträdande reflektionsalster, att det måste hänföras till ett skede af odlingens historia, som ligger långt framom den människans urtid, då de dödade djurens fällar voro nog för de enkla behofven."
(Karlin 1903)

Vid förra sekelskiftet förespråkade alltså G. J:son Karlin arkeologiska studier av textil, med motiveringen att det var det överlägset bästa sättet att få kunskap om människans kulturella utveckling.

Inom arkeologisk forskning pratar man idag mycket om att dra slutsatser utifrån alla delar av en fyndkontext. Just ordet *kontext* är faktiskt ett nyckelord. Inom den tidiga arkeologin låg tyngdpunkten på de enskilda fynden -ofta de vackra, spektakulära och iögonenfallande föremålen. På senare tid har man insett vikten av att tillvarata arkeologiska artefakter i sin kontext, att inte bara se föremålen var för sig, utan väva in dem i en helhet. Detta -menar de flesta forskare- är nyckeln till kunskap om förhistorien. Det ligger en sanning i det här resonemanget, då ett samhälle inte enbart består av ett fåtal uppseendeväckande föremål eller händelser, utan faktiskt är uppbyggt av mängder av små ting, som korrelerar med varandra och tillsammans bildar en mycket komplex helhet. Sett i *ett* sammanhang kan ett föremål få *en* distinkt betydelse, medan det sedan kan ges en helt annan innebörd, om det återfinns i en annan kontext.

Efter att ha läst grundläggande kurser i arkeologi vid universitet i Skandinavien, förvånades jag över att det förhistoriska textilhantverket och eventuell produktion och handel, samt forskningen kring detta, framstod som relativt osynligt i utbildningen. Någon eventuell textilproduktion och/eller handel, eller de olika stegen i själva hantverksprocessen, togs knappt upp alls. På sin höjd presenterades något textilredskap som skulle läggas på minnet till föremålstantan, och man fick möjlighet till att prova på de första stegen från råvara till färdigt garn. En hel del studietid lades emellertid ned på andra hantverk och föremålskategorier; bland annat gavs flint- och metallhantverk stor plats när man diskuterade helhetsbilden av förhistorien.

Eftersom jag upplevde att det saknades information om det förhistoriska textilhantverket, såväl som forskningen kring detta, var det naturligt att ställa frågan vad som var orsaken till detta. Fanns det ingen forskning gjord inom ämnet? Eller fanns det kanske inget material att forska kring? Eller skulle man leta efter den felande länken någon annanstans; fanns den rent av i kommunikationen mellan textilforskare och arkeologer?

Om grundutbildningen är en spegling av den verkliga arkeologiska forskningen och förmedlingen av denna, så skulle detta således betyda att de textilrelaterade fynden -så som textilmaterial och textilredskap- skulle vara mer eller mindre osynliga i de övergripande arkeologiska diskussionerna, de som behandlar ämnen som samhällets utveckling och organisation, handel och externa kontaktnät eller religiösa och sociala föreställningar. Det skulle betyda att medan de flesta andra arkeologiska fyndmaterial -flinta, metall eller keramik- lyfts fram och tillåts bidra till dessa övergripande tolkningar, så läggs textilfragmenten och det textilrelaterade materialet åt sidan, och hänvisas till att lägga grunden till andra fristående tolkningar.

Är det så att textilforskningen är en sidogren som på något sätt hålls avskild från övrig arkeologisk forskning och vad har i sådana fall lett fram till en sådan forskningssituation?

1.1 Klargörande:

En viss förklaring av mitt ordval i uppsatsen är på sin plats. Med orden "textilrelaterade fynd" menar jag inte endast textila lämningar, utan även annat som direkt kan relateras till textilproduktion eller förekomst av textil, exempelvis textilredskap eller dräktsmycken.

Med "tolkning *utan* hänsyn till textilrelaterade fynd", menar jag arkeologiska tolkningar av fyndmaterial, vilka gjorts utan att man dragit några övergripande slutsatser utifrån de fynd av textil eller textilredskap, som materialet innehåller. I vissa sådana fall är de textilrelaterade fynden inte nämnda överhuvudtaget, och i andra fall har man valt att gå igenom dem och tolkningar av dessa i en separat del av publikationen. Så länge man inte dragit slutsatser om hela fyndkontexten utifrån de textilrelaterade fynden *tillsammans* med andra fynd, vill jag inte kalla detta för "tolkning *med* hänsyn till textilrelaterade fynd". Den sistnämnda benämningen åsyftar således endast fall, där textilrelaterade fynd till stor del bidragit till den slutliga tolkningen av själva boplatsen, graven eller det förhistoriska samhället i stort.

1.2 Syfte:

Syftet med uppsatsen är att belysa om vi idag har en forskningssituation där textilier, dräkt detaljer och textilredskap ges plats i den generella arkeologiska diskussionen. Syftet är också att undersöka hur textilhistoriska tolkningar kan påverka vår bild av förhistorien. Slutligen är meningen att klargöra behovet av en vidare integration av textilforskningens resultat i den arkeologiska diskursen, samt att föra en diskussion kring hur ett sådant eventuellt behov kan fyllas.

1.3 Problemställning:

Dessa tre frågor kommer att utgöra min problemställning i den här uppsatsen:

Är textilforskningen osynlig i den allmänna arkeologiska diskussionen idag, och vad beror i sådana fall detta på?

Vad kan textilforskningens resultat tillföra den generella arkeologiska diskussionen?

Finns det ett behov av att synliggöra textilforskningen på nya sätt inom framtida arkeologisk forskning, och hur ska detta i sådana fall åstadkommas?

1.4 Avgränsning:

All forskning som åsyftas i uppsatsen är *förhistorisk* textilforskning och/ eller arkeologisk forskning i *Skandinavien*.

Av utrymmesskäl har jag i kapitlet med namnet *Forskningshistorik -vad som gjorts rent generellt inom textilhistorisk och textilarkeologisk forskning*, valt att till största delen fokusera på tre textilforskare – Agnes Geijer, Margrethe Hald och Marta Hoffmann. Dessa kan sägas ha varit dominerande inom skandinavisk textilforskning under nästan ett halvt sekel.

1.5 Teori:

Den här uppsatsen tar upp textilforskning och arkeologi ur ett vetenskapsteoretiskt perspektiv. Min mening är att belysa frågan om textilforskning inom arkeologin utifrån en kontextuell synvinkel. Den inom post-processuell arkeologi rådande idén om att ta fram de stora sammanhangen genom att använda sig av tingen i sin kontext, ligger till grund för såväl syftet, som frågeställningarna i den här uppsatsen. Även i det i analysdelen förekommande, konkreta exemplet -vilket är utformat som en jämförelse av redan existerande tolkningar- kommer jag att använda mig av en kontextuell analys.

1.6 Metod och material:

Min uppsats kommer att inledas med en forskningshistorik, vilken syftar till att åskådliggöra vad som gjorts inom detta forskningsområde tidigare. Det material som ligger till grund för detta kapitel, är artiklar och böcker skrivna av forskare som arbetat för att skapa en debatt kring användandet av textilrelaterade fynd inom den arkeologiska forskningen.

Då jag -med mig själv som utgångspunkt- antar att många arkeologer saknar djupgående kunskap om textilforskning, finner jag det vara av vikt att ha med en presentation av detta forskningsfält, innan jag går vidare med behandlingen av mina huvudsakliga frågeställningar. I denna introduktion tydliggör jag vad som menas med textilforskning, hur textilforskaren arbetar, samt vad som gjorts inom denna forskning genom åren. Det material jag använt mig av här är till stor del sådant som finns skrivet av och om våra mest betydelsefulla textilforskare, främst Agnes Geijer, Margrethe Hald och Marta Hoffmann. Detta inbegriper deras mest kända publikationer, samt litteratur som behandlar deras liv och arbete, exempelvis biografier och nekrologer.

Det första kapitlet i analysdelen syftar till att klargöra huruvida textilrelaterade fynd kan tillföra något till den övergripande arkeologiska diskursen. För att kunna belysa detta på ett konkret sätt, kommer jag att presentera en fyndkontext, på vilken tolkningar redan gjorts - med och utan hänsyn till textilrelaterade fynd, och sedan jämföra dessa. Jag har här valt boplatsen Löddeköpinge i Skåne, till vilken det finns flera olika tolkningar publicerade. Det material jag således använder mig av är litteratur som behandlar de arkeologiska undersökningar som gjorts på platsen och vilka slutsatser man dragit utifrån dessa. De tolkningar jag ämnar jämföra är gjorda av Tom Ohlsson och Eva Andersson, samt av Fredrik Svanberg och Bengt Söderberg. Skillnaden i resultat mellan dessa tolkningar, kommer att ge klara exempel på om de textilrelaterade fynden har något att tillföra den arkeologiska helhetstolkningen, och i sådana fall vad.

Jag kommer även i analysdelen att belysa hur forskningssituationen ser ut idag och visualisera detta mot bakgrund av textilforskningens och arkeologins utvecklingshistoria. Etnologen Fredrik Schougs bok ”På trappans första steg” kommer att bidra med infallsvinklar till denna diskussion. En enkätundersökning -i vilken tio arkeologer och lika många textilforskare fått svara på frågor om sin egen situation- kommer också att ge mig ett bredare underlag för att belysa dessa frågor.

Jag har även gjort en mindre undersökning av vilka hantverk som tas upp under arkeologiska grundutbildningar i Sverige. I denna har jag, genom att söka igenom litteraturlistor, försökt avgöra i vilken utsträckning man under dessa kurser använder sig av litteratur om förhistoriskt textilhantverk.

För att kunna visa vilken typ av forskningsresultat som publiceras av textilforskare, har jag dessutom studerat artiklar i publikationer från NESAT (Nordeuropäischen Symposiums für Archäologische Textilien).

1.7 Källkritik:

Först och främst i detta avsnitt bör min egen bakgrund tas upp, då denna självklart direkt eller indirekt påverkar det jag skriver. Jag har själv enbart utbildning inom traditionell arkeologi. De kurser jag gått, har inte givit någon större inblick i vad man sysslar med inom textilforskningen, och inte heller några kunskaper om förhistorisk textilteknik. Eftersom jag saknar djupgående kunskap om textil, har jag funnit det svårt att ta till mig informationen i textilteknisk facklitteratur, men detta torde inte ha någon inverkan på de resultat jag får i uppsatsen, då jag till största delen kommer att arbeta med färdiga arkeologiska tolkningar av textilrelaterade fynd, samt i viss mån med texter om själva forskningen.

I mina försök att finna uppgifter om dagens forskningssituation och bakomliggande orsaker till denna, har jag haft stora svårigheter att hitta litteratur som behandlar förhållandet

mellan textilforsning och arkeologi. Det som finns är en handfull texter som gör gällande att textilforskningens resultat är relativt osynliga i den arkeologiska diskursen (se även *forskningshistorik*). Dessa texter är framför allt skrivna av textilinriktade arkeologer som Lise Bender Jørgensen och Eva Andersson, vilka båda starkt tar parti för textilforskningen. Texterna är tänkta att väcka uppmärksamhet hos arkeologer, vilket framgår av vilka sammanhang de publicerats i. Bender Jørgensens artiklar är hämtade ur arkeologiska tidskrifter som K. A. N. (Kvinner i Arkeologi i Norge), Tor och Varia, och Anderssons artikel "Invisible Handicrafts" finns att läsa i Lund Archaeological Review. Av den här anledningen har jag försökt begränsa min användning av dessa texter, samt även fortlöpande valt –i den mån det varit möjligt– att bemöta de uppgifter jag hämtat härifrån, med uppgifter tagna från mina egna undersökningar eller annan litteratur. Anderssons och Bender Jørgensens åsikter kan inte sägas representera någon sorts "allmän uppfattning" hos textilforskare, och kommer heller inte att användas som en sådan.

Mestadels i uppsatsen har jag främst fått förlita mig till mina egna undersökningar, vilka innefattar enkätundersökningen, samt studierna av litteraturlistor och NESAT-publikationer. Den enkätundersökning jag gjort, är en hjälp till att förstå arkeologers och textilforskares syn på sina egna arbetsrutiner. Av tids- och utrymmesbrist valde jag att skicka undersökningen till tio arkeologer respektive lika många textilforskare. Av dessa svarade bara tre arkeologer och fyra textilforskare, vilket gör att man självklart inte kan omvandla svaren till några relevanta statistiska data, eller dra några som helst generella slutsatser. Jag anser dock att man ändå kan välja att ta upp några av de åsikter som kommit fram genom dessa enkäter, och då se dem just som subjektiva uppfattningar. Jag försökte då jag skickade ut undersökningen att täcka upp alla tänkbara åldersgrupper bland de forskare jag kontaktade. Däremot gick det inte att få någon jämn könsfördelning bland textilforskarna, då de jag haft att välja bland, med få undantag, är kvinnor. Det är på sin plats att säga att denna skeva könsfördelning dock är representativ för textilforskningen i gemen, eftersom den i stort sett speglar den i verkligheten förekommande fördelningen av män respektive kvinnor inom denna forskningsgren.

Vissa källkritiska aspekter bör även tas upp då det gäller min studie av de textilvetenskapliga resultat som publicerats i NESAT. NESAT-publikationerna är en artikelserie med hittills åtta publicerade sammanställningar av NESAT-symposier. Syftet med min studie är att fastställa hur textilforskare väljer att presentera sin forskning. Min mening är att försöka ta reda på hur många av artiklarna (min studie grundar sig endast på de artiklar som behandlar förhistorisk textil och forskningen kring denna) som har en uteslutande textilteknisk inriktning, och hur många som tar upp textilrelaterat material mot bakgrund av en bredare arkeologisk helhet. I ett fåtal fall har gränsen visat sig vara ganska flytande, varför indelningen av dessa varit svår att göra. Till en viss del beror resultatet då på min egen subjektiva uppfattning om vad som kan räknas som textilinriktade artiklar, respektive som mera arkeologiskt orienterade sådana. Det faktum att jag ej haft möjlighet att läsa alla texter i detalj, bör också räknas som ett källkritiskt problem. Dock ska sägas att det i de flesta fall varit tydligt vilka artiklar som kunnat räknas till de respektive grupperna.

Vad gäller sammanställningen av det senaste (nionde) NESAT-symposiet, är denna ännu inte publicerad, varför jag där enbart haft tillgång till ett preliminärt programblad, vilket innehåller en lista över rubriker på föredragen (alltså de blivande artiklarna). En stor felkälla är således att jag i det senaste fallet inte haft möjlighet att läsa själva texterna, utan i stället tvingats dra slutsatser om innehållet, enbart utifrån rubriker. Detta kan trots allt inte beräknas spela in särskilt mycket i helhetsbilden av denna undersökning, eftersom jag har tillgång till alla texter i de åtta andra publikationerna.

För att utröna vilka hantverk som tas upp under den arkeologiska grundutbildningen, har jag gått igenom litteraturlistor från olika universitet och högskolor. Detta har inte blivit någon större undersökning, utan kommit att koncentrera sig på arkeologiska grundkurser i Sverige.

De universitet och högskolor min studie innefattar är universiteten i Lund, Stockholm, Umeå och Göteborg, samt Högskolan på Gotland. En felkälla kan vara att man i litteraturlistan ej medtagit alla mindre texter eller kompendier, som kan vara studenterna till hands under utbildningen. Undersökningen av litteraturlistor har dock inte visat sig ge de tydliga upplysningar jag väntat mig. Jag hade föreställt mig att speciallitteratur om förhistoriskt hantverk och /eller speciella fyndkategorier skulle finnas med i litteraturlistorna från alla fem universiteten och högskolorna. I själva verket fanns denna typ av böcker endast i kurslitteraturen till tre av kurserna. I övrigt var mest översiktsverk medtagna, vilket gjort det svårt att säga något om vilken inriktning eller omfattning man haft, vad gäller studier av enskilda hantverk eller föremålstyper. En källkritisk aspekt är även att det i kurslitteraturen kan ingå kompendier eller andra kortare texter, som inte tas upp i själva litteraturlistan. Från början var det tänkt att jag skulle utöka denna studie genom att ringa runt och ställa frågor till kursansvariga, men detta projekt fick läggas åt sidan på grund av tidsaspekter. Anledningen till detta har främst varit att de kursansvariga varit svåra att nå per telefon.

Vad gäller den jämförelse av tolkningar jag har gjort, kan uppsatsens storlek bidra till ett källkritiskt problem. Eftersom detta är en CD-uppsats är utrymmet begränsat, och jag har således fått hålla tillgodo med en mindre jämförelse. Man kan tycka att detta är ett för litet material, för att man ska kunna dra några övergripande slutsatser. Det säger sig själv att resultaten och kunskapsförlusterna tenderar att bli olika, beroende på vad för typ av material man väljer att studera. Min jämförelse kan därför självklart inte användas till generaliseringar, men den ger en inblick i om textilrelaterade fynd *skulle kunna* tillföra något till arkeologiska helhetstolkningar, och i sådana fall även en fingervisning om vad detta något skulle kunna vara.

De resultat jag kommit fram till, är helt klart ställda i direkt samband till vad för typ av material jag valt att göra mina jämförelser på. De är även beroende av kvaliteten på de tidigare tolkningar som gjorts, eftersom det alltså är dessa jag jämfört. Jag har här valt att använda ett boplatsmaterial. Det största problemet, vad gäller detta, är att det verkar vara mycket ont om arkeologiska fyndmaterial, som faktiskt är tolkade *både med och utan* hänsyn till textilrelaterade fynd. Anledningen till det kan vara att man antingen försummat att undersöka eventuella textilrelaterade fynd (vilket tycks vara fallet i många äldre utgrävningsrapporter och publikationer), eller att man anlitat en textilforskare som fått skriva en separat del om textilierna och textilredskapen. Detta inskränker självklart på valmöjligheterna, och har bidragit till att jag valt Löddeköpinge som mitt material till jämförelsen. Löddeköpingetolkningarna uppfyller de krav jag ställt som en förutsättning för denna. Löddeköpingematerialet ligger inom min geografiska och kronologiska avgränsning, och det finns både "traditionella" arkeologiska tolkningar publicerade, samt en som grundar sig på textilrelaterat fyndmaterial. Jag hade från början även tänkt att göra en liknande jämförelse på ett gravmaterial, men det har visat sig vara svårt att finna ett sådant fyndmaterial, på vilket tolkningar av båda slag är gjorda och publicerade. Den information man kan få ut av ett gravmaterial skiljer sig något från den kunskap som går att utvinna ur ett boplatsmaterial, och därför hade det kanske varit lämpligt att ta med två olika jämförelser. Dock borde det vara lättare att utläsa något om större sammanhang, såsom samhällets organisation och den förhistoriska människans vardagsliv och förutsättningar genom tolkning av ett boplatsmaterial, varför detta val av underlag för min jämförelse ändå känns mest relevant till den här uppsatsen.

1.8 Forskningshistorik

På grund av mitt ämnesval, kommer olika typer av forskningshistorik att spela en central roll i den här uppsatsen. Inledningsvis ska jag självklart redovisa vad som gjorts tidigare inom mitt eget forskningsområde.

Det har visat sig problematiskt att placera in min uppsats i något sammanhang av tidigare forskning. Eftersom mitt arbete syftar till att behandla frågan om textilforskningens synliggörande inom arkeologin, har jag här valt att redogöra för den litteratur som tidigare behandlat förhållandet mellan dessa vetenskaper, samt att klargöra på vilka punkter mitt arbete skiljer sig från dessa texter.

Det verkar som att ämnet väcks till liv först under 1980-talet, då den textilinriktade danska arkeologen Lise Bender Jørgensen börjar göra sin röst hörd i debattinlägg och artiklar. Hennes mening är att textilrelaterade fynd alltför sällan används i de arkeologiska helhetstolkningarna.

I en debatt mellan henne och textilforskaren Inga Hägg i TOR, ger Bender Jørgensen oss en liten inblick i vad hon anser vara ett problem. Hon skriver följande:

Som arkæolog med tekstiler som forskningsområde føler man ofte, at kolleger savner såvel forudsætninger som interesse for at følge en argumentation; det er en frustrerende oplevelse at framlægge en kættersk eller nybrydende teori i et fagligt forum og blive mødt med velvillig og modstandsløs accept. Kritiske kommentarer, indvendinger og modargumenter til enhver given teori er et vigtigt led i al videnskab; og selv om man kan hente modspil hos andre tekstilforskere, så er disse traditionelt i stor udstrækning teknikere, konservatorer eller vævere, men sjældent arkæologer -og derfor mangler de forudsætninger for at følge den arkæologiske del av argumentationen. (Bender Jørgensen 1987)

I K.A.N. nr 3 från 1986 har Bender Jørgensen dock skrivit en artikel, som ger en utökad bild av det hon bara antyder i ovan nämnda debatt. Artikeln med namnet "Textiler -en kvindeniche i arkæologien?" tar upp frågan varför textilforskningen inte intagit samma framträdande plats inom arkeologin, som den till exempel gjort i historisk forskning. Texten visar hur Bender Jørgensen uppfattar att verkligheten för textilforskare med arkeologisk inriktning ser ut. Bender Jørgensen beskriver sin egen situation, både med avseende på vilket intresse hennes forskning röner bland allmänheten, samt vad gäller de många fördomar hon tvingas konfronteras med, och som främst kommer från hennes kollegor i den "traditionella" arkeologiska forskningsvärlden. Hon antyder också att textilrelaterade fynd tycks förefalla osynliga i den arkeologiska helheten:

Ikke desto mindre bærer meget af den moderne, samfundsbeskrivende arkæologi præg af at tekstilernes vidnesbyrd savnes i det samlede overblik. (Bender Jørgensen 1986b)

På senare tid har andra texter publicerats, i vilka författarna påpekar bristen på samarbete mellan textilforskare och arkeologer med annan inriktning, och en bristfällig användning av textilrelaterat material inom den traditionella arkeologin. Dock finns inga längre texter med detta tema som huvudämne; de är alla kortare artiklar, eller i form av inlägg på textilkonferenser.

Bender Jørgensens svenska kollega Eva Andersson har i sin artikel "Invisible Handicrafts. The general picture of textile and skin crafts in Scandinavian surveys" tagit upp hur textilrelaterade fynd och textilhantverk beskrivs -eller inte beskrivs- i kända arkeologiska översiktsverk. Vad Andersson menar är att den förhistoriske textilarbetaren och dennes redskap, kunskaper och produkter inte tas på allvar eller används tillräckligt, i vare sig tolkningen av det arkeologiska materialet, eller i förmedlingen av forskningsresultaten. (Andersson 1996a).

Med artikeln "Karl den Store, Muhammed og Uldsækken" i Varia 1995 försöker Bender Jørgensen åter göra arkeologer uppmärksamma på vilken källa till kunskap textilrelaterade fynd kan vara, om de används till att tolka hela samhällen. Hon påpekar där, att det är dagligvaror såsom livsmedel, byggmaterial, metaller och textil, som utgör ett samhälles ekonomiska fundament, och att samhällets välfärd och förutsättningar för vidare expansion står i direkt relation till tillgången på dessa. Bender Jørgensen talar bland annat i texten om hur förekomsten av textilproduktion kan beläggas i ett arkeologiskt material, och

hon ger också exempel på hur användningen av sådan kunskap i arkeologiska tolkningar kan leda till att man kan tvingas förkasta gamla, allmänt vedertagna teorier.

Bender Jørgensen menar alltså, att detta är en typ av kunskap som borde vara av största intresse för arkeologer, eftersom den ger en inblick, inte bara i den enskilda människans dräktskick, utan i hela samhällets uppbyggnad, ekonomi och organisation, samt inte minst i interaktionen mellan olika samhällen (Bender Jørgensen 1986b; 1995).

1.8.1 Hur skiljer sig min uppsats från det som gjorts tidigare?

Som jag visat ovan så finns det alltså en debatt kring synliggörandet av textilforskningen i den generella arkeologiska diskussionen. Hur skiljer sig då min uppsats från dessa texter?

Eva Andersson och Lise Bender Jørgensen är båda arkeologer, vilka valt att ägna sig åt en textilinriktad forskning. I samtliga texter utgår de från att textilforskningens resultat och det textilrelaterade fyndmaterialet verkligen är osynligt i diskussionen kring det förhistoriska samhället i sin helhet. Jag har i min uppsats valt att inte ta detta för givet, utan kommer –med hjälp av relevant litteratur och egna undersökningar– att utreda om detta verkligen stämmer. Jag kommer med min uppsats således att kunna bekräfta eller dementera existensen av det förhållande som dessa forskare presenterar så som varande ett faktum.

Min uppsats skiljer sig även på andra sätt från föregående texter inom området. Då både Andersson och Bender Jørgensen genomgående i sina artiklar har tagit parti för textilforskningen, visar dessa texter upp en ganska ensidig bild av problematiken. Den traditionella arkeologins företrädare tillåts inte komma till tals med sin uppfattning, vilket gör att artiklarna till stor del uppfattas som en kritik mot arkeologernas handlande. I artikeln i K.A.N. tar Bender Jørgensen exempelvis upp flera aspekter, vilka hon menar kan ha givit upphov till att textilforskningen behandlas styvmoderligt inom arkeologin. Problemet är dock hela tiden sett utifrån textilforskarens synvinkel, så till vida att främst manliga arkeologer beskylls för att inte ha visat tillräckligt stort intresse för studiet av textil. (Bender Jørgensen 1986b; 1995)

Som arkeolog utan egen erfarenhet av forskning kring textil, kommer jag, till skillnad från Bender Jørgensen, i stället att åskådliggöra ämnet utifrån båda synvinklar, för att ge en bredare bild av dagens forskningssituation. Detta gör jag bland med hjälp av min enkätundersökning, som kommer att visa hur de berörda själva –dvs textilforskare och arkeologer– uppfattar sin egen situation, samt vad som görs, respektive inte görs, för att ge textilforskningen en plats i den generella arkeologiska diskursen.

Slutligen finns en tredje punkt vilken skiljer min uppsats från tidigare texter. Bender Jørgensen nämner i flera artiklar korta exempel på vad textilier kan säga oss om förhistoriska samhällen. Dock kan hon inte ge någon konkret bild av skillnaden mellan en traditionell arkeologisk tolkning och en vilken inkluderar textilrelaterade fynd, vilket jag har som intention att göra här, i form av Löddeköpingejämförelsen.

Ett annat utgångsläge och ett mer opartiskt förhållningssätt, kommer förhoppningsvis att göra att jag med min uppsats kan presentera ett mer relevant svar på frågan om textilforskningens plats inom arkeologin.

Introduktion till textilforskningen

2. Vad är textilforskning?

För att ge läsaren en uppfattning om vad textilforskning egentligen är, samt vad som gjorts inom densamma genom åren, kommer jag först att presentera en forskningshistorik som tar upp de viktigaste milstolparna. Efter denna följer sedan en genomgång av hur textilforskaren arbetar, och vilka material denne har att utgå ifrån.

2.1 Forskningshistorik

-vad som gjorts rent generellt inom textilhistorisk forskning

Redan i slutet av 1800-talet publicerades ett flertal artiklar om förhistorisk textilkonst, skrivna av främst konsthistoriker. Bevarade textilier hade fram till dess, i stort sett enbart, fyllt sin funktion som samlarobjekt, som kunde jämföras med, och ge inspiration till den egna samtidskonsten. Man hade sett textilierna som tysta ting, något vackert och kuriöst, som aldrig på allvar givits en röst att berätta om levnadsbetingelser i det förgångna. Eftersom det nu var konsthistoriker som fattade intresse för dessa textilier, var det i första hand mönster och motiv som studerades, och den teknik och de material som använts för att framställa dessa tyger, kom helt i skymundan (Geijer 1972 (1994): 307 ff).

En av anledningarna till att intresset för förhistoriska textilfynd väcktes, kan ha varit de många, mycket välbevarade textilier, som kom i dagen vid utgrävningar vid 1800-talets senare hälft och i början på 1900-talet.

Bland andra viktiga fynd som började grävas ut under mitten och slutet av 1800-talet, kan nämnas Mammenfyndet från Danmark, daterat till vikingatid, samt de folkvandringstida gravarna i norska Enebø och Snartemo. I alla dessa påträffades bland annat brickvävda band av mycket hög kvalitet, samt en mängd andra textilier, som kastade nytt ljus över dessa tidsperioder (Hald 1950; Hougen 1935; Dedekam 1925).

Birkagravfältet med sina många textilrelaterade fynd och textilrester, började även det grävas ut under andra hälften av 1800-talet. Tyvärr gick troligtvis mängder av textilrester förlorade under själva utgrävningarna, men man bör tillägga att detta faktiskt var första gången man i Europa tillvaratog textilier planmässigt under en arkeologisk utgrävning (Geijer 1938; Geijer 1972 (1994): 272ff).

1903 påbörjades utgrävningen av båtgraven i Oseberg i Norge. Tillsammans med de två gravlagda kvinnorna, återfanns skelett av ett flertal djur, i stort sett ett helt hushåll med möbler, husgeråd, en vagn och en vävstol, och dessutom siden, på vilket man till och med kunde se de ursprungliga färgerna, samt rikt dekorerade bildvävnader. Trots att Osebergfyndet rönt mycket stor uppmärksamhet, har det aldrig blivit publicerat i sin helhet, då undersökning av textilierna påbörjats flera gånger, men aldrig fullföljts (Geijer 1972 (1994): 274 ff; Burenhult 1999b: 450).

De danska ekkistegravarna från äldre bronsålder, utgör en kategori för sig. De flesta av dessa är funna och utgrävda under andra hälften av 1800-talet, och under 1900-talets första tre decennier, och de är osedvanligt välbevarade, oaktsamma utgrävningsmetoder till trots. I dessa gravar, varav de mest kända torde vara de från Trindhøj, Muldbjerg, Borum Eshøj, Skrydstrup och Egtved, fann man inte bara gravgods, så som vapen och smyckeföremål, utan också klädesplagg i form av mantlar, kjolar, mössor och hårnät etc. (Broholm och Hald 1939; 1940).

Under hela 1800-talet, och runt sekelskiftet, fann man i Danmark dessutom många mosslik i samband med torvtäkt, och flera av våra mest välbevarade skinn- och textilfynd från äldre järnålder, härstammar från just dessa fynd (Hald 1950).

Efter första världskriget fick textilforskningen ett bredare spektra att arbeta med, då man började upptäcka vilken stor roll flera asiatiska länder spelat i Europas textilhistoria.

Man intresserade sig nu alltmer för material och teknik, och började göra noggranna textiltekniska undersökningar. I och med att fler naturvetenskapliga undersökningsmetoder utvecklades parallellt med denna nya intresseriktning, möjliggjordes en helt annan typ av forskning, än den som enbart baserade sig på studier av mönster och motiv (Geijer 1972 (1994):307 ff).

Det var först under 1930-talet, som våra kanske mest kända textilforskare kom in i bilden: Agnes Geijer, Margrethe Hald och Marta Hoffmann. De kan anses ha grundat en helt ny epok inom den arkeologiska textilforskningen. Gemensamt för dessa tre, är att de alla hade sin bakgrund inom textilforskningen, och att de sedan applicerade sina textiltekniska kunskaper på arkeologiska och historiska textilmaterial.

Agnes Geijer föddes i Uppsala 1898. Hon skaffade sig tidigt en textilteknisk utbildning, som hon senare i sin forskning kombinerade med kunskaper i konsthistoria. Tack vare att hon hade omfattande praktiska erfarenheter på området, kunde hon analysera tekniken bakom de historiska textilier hon valde att arbeta med, och inte enbart nöja sig med att studera mönster och motiv.

Under 1930-talet arbetade hon med Birka-textilierna, och det var första gången någonsin som textilfynd var föremål för en så pass omfattande organiserad undersökning. I mer än sextio års tid var Agnes Geijer aktiv inom forskningen kring historiskt och arkeologiskt textilmaterial, och hon var bland annat under många år chef för Riksantikvarieämbetets textilavdelning, vilken under hennes ledning fick ett mycket gott anseende, även internationellt. Dessutom kan nämnas att Geijer var en av grundarna till -och senare även vice ordförande för- Centre International d'Étude des Textiles Anciens (CIETA), med säte i Lyon. I samband med detta började hon betona vikten av att ha en enhetlig textilterminologi, med klara definitioner av de olika textila facktermerna, och tack vare hennes engagemang inom detta område, publicerades under 1970-talet en skrift (Nordisk Textilteknisk Terminologi), med fokus på textiltermer i de nordiska språken samt i franska, engelska och tyska.

I Agnes Geijers mest omfattande publikation "Ur textilkonstens historia", finns hela hennes sammanlagda forskningsarbete samlat. Boken visar utförligt och överskådligt textila råmaterial, vävtekniker och olika typer av vävstolar, samt vad de lämnar för spår i ett arkeologiskt material. Vidare tar Geijer upp mönster och färger, samt textilkonstens historia från stenålder och fram till 1800-talet i Europa, samt delar av Asien och Nordafrika. Hon belyser även textilhandeln mellan olika regioner, och vilka betydelser -ekonomiska, såväl som symboliska- textil har spelat i olika kulturer (Hoffmann 1994:473f (i Geijer 1972 (1994)); Nockert 1990; Lewenhaupt m fl 1990: 137f; Geijer 1972 (1994)).

Margrethe Hald, som föddes 1897 i Vringsted i Danmark, lärde sig tidigt att väva, och hon hade dessutom en utpräglad konstnärlig talang, som hon senare hade mycket nytta av i sin forskning, och inte minst i förmedlingen av forskningsresultaten. Faktum är att Hald var en av de första, som började förespråka vikten av förmedling av kulturhistoria till en bredare publik.

Efter att ha gått på tecknings- och konstindustriskola för kvinnor, slussades hon in i museivärlden, och började arbeta med textilstudier på Nationalmuseet i Köpenhamn, vid vilket hon senare avancerade till inspektör av första graden. Efter noggranna analytiska studier av bronsåldersdräkter, kunde hon göra rekonstruktioner av kvinnodräkterna från Skrydstrup och Egtved, till museets utställningar. I sin doktorsavhandling "Olddanske Tekstiler" från 1950, visade Hald sitt stora textiltekniska och kulturhistoriska kunnande, och katalogiserade där alla danska textilfynd från brons- och järnålder. I boken redogörs i detalj för textiliernas egenskaper, vad gäller vävteknik, material, storlek och mönster. Hald försökte även dra paralleller mellan de förhistoriska danska textilfynden och textilier från historisk tid, samt till andra förhistoriska kulturer.

Till boken "Nordisk textiltknisk terminologi" (vilken jag nämnt ovan, i samband med Agnes Geijer), fick Margrethe Hald uppdraget att skriva det som hörde till den danska textiltkniska vokabulären (Dansk Biografisk Leksikon 1980; Hald 1950).

Marta Hoffmann, som föddes 1913, studerade på 1930-talet ämnen som konsthistoria, arkeologi i Norden och tysk litteratur, vid universitetet i Oslo. Hennes karriär började 1940, då hon fick jobb på Norsk Folkemuseum i Oslo. Det var också där hennes intresse för textilier och textilproduktion tog sin början. Hon insåg snabbt att mycken värdefull information höll på att gå förlorad, i och med att kunskapen om användandet av äldre textilredskap -av vilka många fanns vid museet- sakta, men säkert, höll på att dö ut i Norge. För att försöka bevara den uråldriga kunskapen, studerade Hoffmann skriftliga källor och bevarat textilmaterial, men hon gick också ett steg längre, och intervjuade de människor på den norska landsbygden, vilka fortfarande behärskade de gamla sätten att producera textil. Med detta ändamål gjorde hon ett flertal resor, för att samla in den här typen av information, och resultatet av dessa blev att antal texter, filmer och fotografier. Många av de textilredskap hon skildrat i sina publikationer, är redskap som haft stor utbredning geografiskt, men även kronologiskt, då de använts redan under förhistorisk tid, och sedan levt kvar på sina ställen i Skandinavien, ända in till mitten av nittonhundratalet. Den mest kända av hennes böcker är "The Warp-weighted Loom" från 1964, vilken behandlar den varp-tyngda vävstolen som är en av de äldsta vävstolstyperna i Europa.

Hoffmann deltog -precis som Agnes Geijer och Margrethe Hald- i arbetet med boken "Nordisk Textiltknisk Terminologi" och bidrog därmed till användandet av en enhetlig textiltknisk vokabulär i Skandinavien, vilket undanröjt många problem inom forskningen.

När Hoffmann gick i pension 1980, var hon chef för departementet för folkekultur i Norge. (Kjellberg 2001; Hoffmann 1964 (1974))

I dessa tidiga textilforskares fotspår har sedan andra följt -Inga Hägg, Margareta Nockert och Lise Bender Jørgensen, för att bara nämna några- och textilforskningen har hela tiden utvecklats och gamla tomrum har fyllts igen allteftersom nya idéer och forskningsmetoder framkommit.

Idag har det blivit vanligare att textiltforskare kallas in för att undersöka och tolka textilmaterial, som grävts fram vid arkeologiska utgrävningar. Fler och fler textiltforskare ägnar sig också åt experimentell arkeologi, och försöker genom att återskapa textil eller använda förhistoriska textilredskap, att få kunskap om textiltknik och produktion under förhistorien (Bender Jørgensen 1986b; 1993). Inom textilforskningen har man också allt oftare börjat använda sig av skrivna källor, bildmaterial, jämförelser med andra kulturer och andra liknande komparativa metoder för att få fram nya forskningsresultat (Hedeager Krag (red.) 2003).

2.2 Att forska kring textilrelaterade fynd

Det här kapitlet är tänkt som en inblick i textiltforskningen i praktiken. Här kommer jag, med hjälp av konkreta exempel, att visa hur textiltforskaren arbetar, vilket material denne har att utgå ifrån, samt vilka resultat han/ hon kan ta fram.

2.2.1 Bevarade textilier och konsten att tolka dessa

De flesta av de fyndkategorier man som arkeolog arbetar med, är fragmentariska rester av de samhällen man önskar studera. Textilier är inget undantag. Liksom alla andra organiska material -trä, ben eller växtfibrer- bevaras textil dåligt. I de fall man finner textilfragment i det arkeologiska materialet, har dessa bibehållits till stor del tack vare yttre förhållanden. En faktor som också spelar in, är vilken typ av fibrer själva materialet är uppbyggt av. Lintyg och textilier av näselfibrer finner man nästan aldrig i arkeologiskt material, medan ull torde vara

något vanligare förekommande. Anledningen till detta är att växtfibrer, så som lin och nässla, bryts ned fortare än ull och andra animaliska fibrer, vilka i regel har en kraftigare uppbyggnad.

Vilka fler förhållanden är det då som påverkar hur bra materialet bevaras?

Många av de bäst bevarade textilfragmenten har man, som framgick av föregående kapitel, hittat i torvmossar. Tillsammans med ett flertal av de nordeuropeiska mossliken har man funnit exceptionellt välbevarade dräktfynd, filtar och andra tygstycken. Huldremosekvinnans kläder i form av bland annat huvudduk, fårskinnskappa och peplosliknande klänning, utgör en av de mest kompletta järnåldersdräkter man har funnit i Skandinavien. Det finns framför allt två anledningar till att organiskt material bevaras så bra i just mossar. Torven är ofta mycket kalkhaltig -vilket ger goda förutsättnings- och avsaknaden av syre stänger ute de bakterier som annars brukar bryta ned organiskt material. (Geijer 1972 (1994): 297f; Munksgaard 1974: 13ff; Hald 1950; Augustsson 1992)

Även i de danska ekkistegravarna från äldre bronsålder, har vi sett exempel på hur en hermetisk tillslutning skyddat textilier från att brytas ned. Där har gravfynden bevarats tack vare att en kapsel av järn bildats runt om graven, och bidragit till att materialet isolerats i en syrefattig miljö. Förhållandena innanför det järnhaltiga höljet, kan då liknas vid konserveringsförhållandena i en torvmosse. (Geijer 1972 (1994): 297f; Broholm och Hald 1940; Burenhult 1999; 453f).

Det är alltså tack vare geologiska förhållanden och förutsättningar i atmosfären runt fynden, som de stora, nästan helt intakta textilfragmenten från bronsålder och järnålder bevarats. Mindre fragment av textil kan dock bibehållas på andra sätt, även på platser där de geologiska förutsättningarna inte är optimala. Små textilfragment hittas ofta bevarade på fibulor och andra dräktspännen. Detta är ett exempel på hur fibrer kan överleva om de är i kontakt med den rost som utfälls från järnföremål, eller om de utsätts för kopparsalter från bland annat brons, eftersom dessa då ger en konserverande effekt. (Geijer 1972 (1994): 297f) På exempelvis keramik kan textila strukturer dessutom finnas bevarade i form av negativa avtryck av snören eller väv. Detta kan ge indikationer om att textilen funnits, och möjligen ge ledtrådar till hur den sett ut, men självklart kan det aldrig säga något om vilket material eller vilken tillverkningsmetod som använts. (Munksgaard 1974: 11.)

Då de bevarade tygerna ofta bara är just små fragment, krävs ofta analys av materialet, för att detta ska kunna bidra med någon information. Med naturvetenskapliga metoder är det exempelvis möjligt att ta reda på vilken färg tyget haft och vilket material det har utgjorts av, dvs om fibrerna kommer från lin eller ull, eller rent av något annat råmaterial. Andra analyser kan fastställa tygets trådtäthet (dvs garntrådar per cm, åt båda håll i väven), garnets spinnriktning (om garnet spunnits medsols –z-spunnet garn- eller motsols –s-spunnet), eller vilken vävteknik som använts. Uppgifter om trådtäthet och vävteknik kan belysa om tyget varit av finare eller enklare kvalitet. Detta kvalitetsbegrepp kan dock inte användas för bedömning av hur människor i förhistorisk tid värderat tyget; det säger endast något om dess utseende, och utifrån detta även något om dess eventuella användningsområden. Ett exempel på hur textilanalyser kan användas, har vi från den vendeltida båtgrav 5 i Valsgärde, där Anita Malmius har studerat analyserade textilrester, för att få klarhet i vad för tyger den gravlagda mannen varit klädd i, eller på annat sätt varit omgiven av. En analys av fynden har givit uppgifter om bland annat trådtäthet och material i textilierna. Utifrån detta, samt utifrån fragmentens respektive läge i båten, bedömer Malmius vad dessa textilrester kan ha härstammat ifrån. Hon konstaterar bland annat att mannen, förutom den dräkt han varit klädd i, även har varit nedlagd på ett bolster, samt haft en mantel av ylletyg lagd över sig. Ett av tygfragmenten, menar Malmius, härstammar från ett knivfodral, medan ett annat varit del av ett hypotetiskt textilklätt pilkoger, vilket kunnat förslutas med en knapp. (Geijer 1972 (1994); Malmius 2003)

Dräkt detaljer så som spännen och broscher bör också nämnas då man diskuterar sådant material som är användbart för textilforskare. Dessa har ju rent traditionellt inom arkeologin använts till typologisering och kronologier, men inom textilforskningen finns även andra användningsområden för dessa föremål. Som jag tidigare nämnt, återfinns ofta textilfragment på baksidan av dräktspännen av metall. Att tillvarata textil från artefakterna är alltså en av dessa funktioner. För övrigt används spännena som indikationer på hur dräkten sett ut och hållits uppe. Ett intressant exempel på hur små textilfragment, tillsammans med dräktspännen i metall, lagt grunden för tolkningar av detta, finns i Inga Häggs bok *Kvinnodräkten i Birka*. Tillsammans med ett jämförelsematerial -främst i form av östeuropeiska folkdräkter och ett förhistoriskt bildmaterial- har Hägg där använt sig av spännens och spännekombinationers läge i gravarna, för att kunna rekonstruera hur plaggen hållits uppe, och hur de kunnat se ut.

De faktiska hela dräktyfnden, vid de få tillfällena de förekommer, kan självklart ge en mycket detaljerad bild av hur den förhistoriska människan gått klädd, men även små fragment och dräkt detaljer bidrar alltså med ledtrådar. Textila lämningar, även i form av de minsta fragment, kan ge grundläggande information om plaggens konstruktion, färg och material, medan spännena kan vara ledtråden till dräktens ursprungliga form. (Montelius 1917; Renfrew och Bahn 1991 (2000): 24ff; Hägg 1974)

Återskapande av dräktmaterial är en verksamhet som textilforskare ägnat sig åt under flera decennier. Rekonstruktionerna utgår ofta från arkeologiskt dräktmaterial, men kan också göras med bilder och skriftliga källor som förebild eller jämförelsematerial. Det finns en hel del dräktavbildningar från förhistorisk tid. I Skandinavien rör det sig mest om ristningar och avbildningar på metallbleck (t ex guldgubbar), eller om små figuriner. I andra delar av Europa hittar vi mer detaljerade avbildningar i det skriftliga källmaterialet, och i vissa fall finns också textilier beskrivna. (Hägg 1974; Malmius 2003; Watt 2003;)

Det finns alltså flera olika vägar till att åskådliggöra hur förhistoriens människor gått klädda, men det finns även en mängd exempel på hur textil kan användas för att kasta ljus över andra, mera komplexa eller abstrakta företeelser.

Hur är det då möjligt att komma åt dessa?

Ett exempel på hur man kan bedriva forskning kring social status, utifrån studier av dräktmaterial, finner vi i Birka. Vilken social identitet som skulle kunna tillskrivas de män och kvinnor som legat begravda i de rikaste Birkagravarna, är ett spørsmål som varit aktuellt länge. Redan efter att de första utgrävningarna i Birka under slutet av 1800-talet avslutats, blev detta en av huvudfrågorna. Inga Hägg har i senare undersökningar försökt att ge nya infallsvinklar till detta, genom studier av dräkten i de rikaste mansgravarna. En hel del mindre dräkt detaljer, så som broderier och brickband m m, förekommer i textilmaterialet från Birka och Hägg såg vissa likheter mellan dessa och symboliska utsmyckningar förekommande i härskardräkter, ämbetsmannadräkter och liturgiska klädesplagg i det tidigmedeltida Europa. Dessa i sin tur har varit influerade av det bysantinska rikets härskardräkter, där de olika plaggens material, färg och utsmyckning hade rangbetecknande innebörder. Likheterna med den bysantinska härskardräkten och de statussymboler som förekommit i det tidigmedeltida Europa, gör att Hägg kan dra slutsatser om vilken social status motsvarande statussymboler i Birka kan ha representerat. Vissa gravar kopplar hon utifrån detta till rojalistiska eller furstliga personer, och andra till människor med lägre ämbetsmannagrader, och menar att de döda där kunnat vara hirdmän eller liknande. (Hägg 2003)

Även i fallet med de danska ekkistegravarna från äldre bronsålder har försök gjorts att tolka in andra typer av aspekter i dräktmaterialet. Här är det främst kvinnodräkterna från Skrydstrup och Egtved, som varit föremål för studier. Man har bland annat diskuterat vad som skiljer dessa åt, och vad detta skulle kunna tyda på, i termer av ålder, gender och civilstånd. I många bronsåldersgravar har man funnit fragment av vad som kan vara korta snörkjolar av den typ som Egtvedkvinnan varit iklädd. Denna typ av kjol förekommer också

på små bronsfiguriner från denna tid. Skrydstrupsflickans långa kjol, med de anmärkningsvärda måtten 145×400 cm, skiljer således ut sig, och har varit föremål för en mängd spekulationer. Margrethe Hald tolkar den här typen av kjol som något som virats om den döda sedan hon nedlagts i kistan, och inte som något man burit i livet. Genom att göra en rekonstruktion av kjolen, har hon försökt göra klart hur den skulle ha burits och har utifrån det dragit slutsatsen att det troligaste är att detta inte varit ett klädesplagg i egentlig mening.

Andra forskare har dock tolkat samma kjol som ett exempel på en sorts hemgift i form av tyg, vilken vid övergången från ogift till gift kvinna, byttes mot en kortare kjol. Dessa spekulationer grundar sig bland annat på avskurna tygstycken i danska bronsåldersgravar, samt på flickans långa hår, vilket jämförts med det korta hos Egtvedkvinnan (som tolkas som ett exempel på en gift kvinna). Fynd av avklippta hårflätor i danska mossar, har tidigare tolkats som att kvinnan i samband med äktenskapet varit tvungen att offra sitt hår. (Broholm och Hald 1940; Stig Sørensen 2000; Burenhult 1999a)

2.2.2 Orsaker till att man inte finner textilier -en källkritisk diskussion

Då jag i ovanstående kapitel redogjort för bevarandeförhållanden, känns det relevant att även nämna vilka aspekter som kan bidra till att man inte finner bevarade textilier i den utsträckning man väntat sig.

Det finns fall då bevaringsförhållandena kan räknas som goda, men textilresterna trots det uteblir. Ett exempel på det har vi i Hedeby, där bevaringsförhållandena på boplatsen var sådana att man kunnat vänta sig att finna stora textilfragment. I stället fann man här textil bevarad i penslar, som använts till att tjära båtar. I gravarna däremot, fann man en större andel av bättre bevarade fragment. Vad var då anledningen till att textilierna på boplatsen enbart var i form av tjärpenslar?

Då textilier –vilket vi kommer att se senare- varit både dyra och tidskrävande att tillverka, är det inte troligt att man i onödan gjort sig av med tyg. Man försökte således hålla liv i materialet så länge det bara var möjligt; man använde textilierna om och om igen, och lagade och lappade tills nästan ingenting återstod. I fallet med Hedeby, har man tolkat det som att det var denna rest som sedan fick en sista uppgift, så som en del av tjärpenslarna. (Hägg 1985; Hägg 1991; Andersson 1996a)

En källkritisk aspekt till varför textilmaterial kan vara underrepresenterat, är alltså att man helt enkelt inte deponerat stora stycken av textil, eller hela dräkter, om man inte haft speciella anledningar till det (vid begravning etc.). En annan är att de fynd som faktiskt finns, kan förstöras även under själva utgrävningen. Arkeologens handhavande påverkar i allra högsta grad ett så pass känsligt material, varför detta bör nämnas. Textilfragmenten är ofta små, oansenliga och mycket sköra, och det kan resultera i att de förstörs under utgrävningen, eller att arkeologen inte ens upptäcker dem. Tillvaratagandet under och efter själva utgrävningen kan också räknas som en källkritisk faktor. Konservering och förvaring måste skötas på rätt sätt för att de ömtåliga fragmenten inte ska skadas eller förstöras. (Geijer 1972 (1994))

2.2.3 Textilredskap och vad man kan utläsa ur dessa

Det finns fyndkategorier som inte kräver samma bevaringsförhållanden som de faktiska textilfragmenten. Från yngre järnålder och framåt har vi en mängd textilredskap, som oftast är bra bevarade, tack vare att de tillverkats i hållbara oorganiska material. Ordet textilredskap innefattar alla hjälpmedel som används under tillverkningen av textil, samt de som används till sömnad och omvandlande av den färdiga väven till kläder, tält, segel etc. I denna kategori kan man alltså räkna in redskap så som sländtrissor, vävtyngder, ullkammor, vävsvärd, glättstenar, brickor till brickbandsvävning, nålar etc (se fig. 1).

Jag har tidigare åskådliggjort den typ material man först kommer att tänka på när textiltforskning kommer på tal, nämligen den färdiga produkten –och då i synnerhet dräkten.

Dock finns det även en helt annan sida av textilforskningen, där man koncentrerar sig på frågor om vad som hände innan tyget blev ett tyg, det vill säga frågor om själva produktionen. I vårt nutida samhälle är textil en vara som kan tillverkas både snabbt och billigt. Före industrialismens frammarsch var däremot denna framställning dyr, tillika ytterst tidskrävande. Det var många, långa steg på vägen, innan den färdiga varan kunde vara användaren eller försäljaren tillhanda. Man har beräknat att kvinnor i Härjedalen under 1760-tal använde inte mindre än åtta månader om året, till att framställa tyg till det egna hushållet. Eftersom detta var en region där järnframställning var en viktig binäring, gjorde man en jämförelse med männens arbete med att förarbeta järnet. Det visade sig då att detta, till skillnad från texti

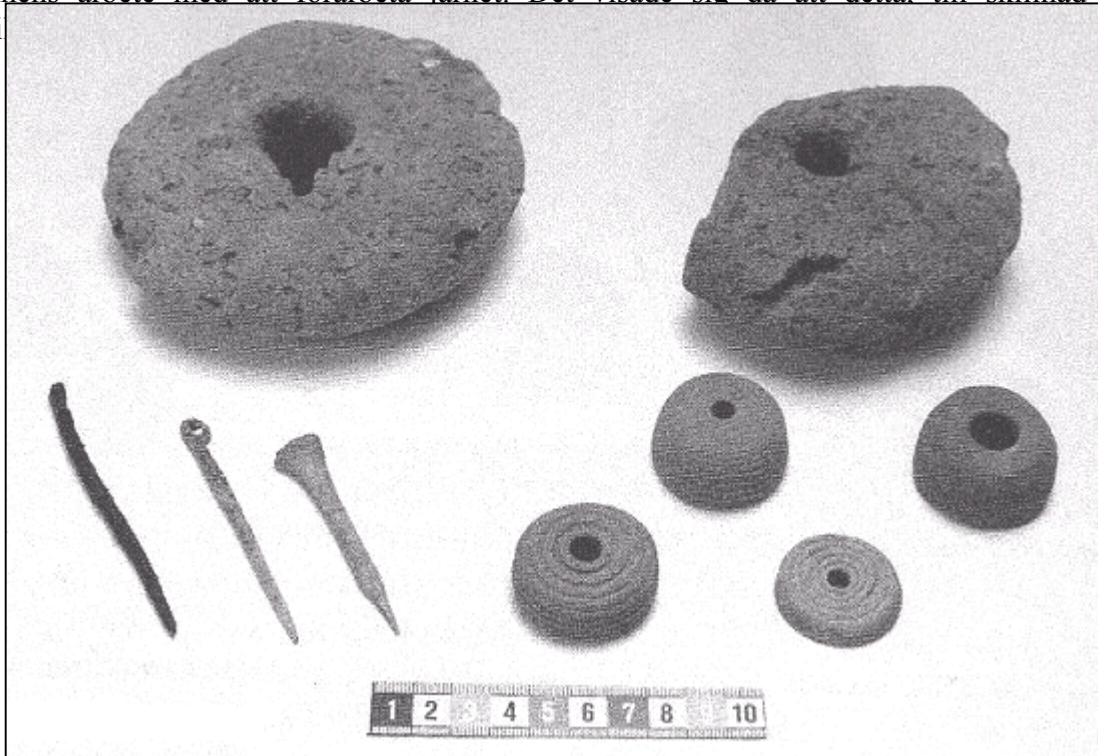

Fig. 1: Ett urval av de textilredskap man funnit i Löddeköpinge. På bilden ses vävtyngder, sländtrissor, en ullkamsten och bennålar. (ur Andersson 2000)

Man kan göra en åtskillnad vad gäller textilproduktion för husbehov, -i vilken man tillverkar exempelvis kläder, bolster eller säckar- och organiserad textilproduktion för en större marknad. Arbetsprocessen har i båda fallen varit densamma. Först och främst krävdes det råvaror: ull, lin eller kanske silke. I en tillverkning för husbehov hade man kanske inga krav på att råvaran skulle hålla en jämn och god kvalitet, men dessa behov fanns med all säkerhet vid en större, standardiserad produktion. Råvaran måste säkerligen i många fall importeras, för att kunna uppfylla sådana krav.

I det arkeologiska materialet är det endast textilredskapen som kan indikera utövande av själva hantverket, eftersom textilfragment i sig inte kan säga mer än att det färdiga tyget funnits på platsen, och detta kan ju lika gärna ha importerats.

Efter att råvaran genomgått förarbetning, i form av sortering, rensning, färgning och kamning, återstår att spinna den till ett garn, att väva själva tyget, samt eventuell efterarbetning, så som valkning eller filtning. För att spinna ett garn krävs en så kallad slända, vilken består av en ten och en, på denna fastsatt tyngd –en så kallad sländtrissa. Försök med experimentell arkeologi har visat att vikten på sländtrissan står i förhållande till hur tjockt garnet blir. Vävtyngdernas utseende är också en faktor som påverkar hur det färdiga tyget ter

sig. Tyngre vävtyngder krävs om garnet i varpen (det garn som först monteras i vävstolen, och genom vilket man sedan väver in det så kallade inslaget) är av lin i stället för ull. Det är också viktigt att alla vävtyngderna väger ungefär lika, då detta kommer att påverka tygets kvalitet.

Vetskap om sådana här förhållanden gör att man kan dra en hel del intressanta slutsatser utifrån ett arkeologiskt material bestående av textilredskap. Precis som var fallet med de textila råvarorna, krävs till en tillverkning för husbehov inte någon homogen uppsättning av textilredskap. En standardiserad produktion, i vilken man endast tillverkar en specifik tygkvalité, förutsätter däremot att man har tillgång till många likartade redskap, exempelvis sländtrissor och vävtyngder i samma viktklass. För en storskalig produktion med avsikt att sälja varor, finns å andra sidan ett behov av mycket stora mängder textilredskap –med en homogen eller heterogen fördelning, beroende på vad för typ av tyg som framställs- eftersom man i detta fall måste ha varit många som arbetat samtidigt. (Andersson 2003; Bender Jørgensen 1995)

2.2.4 Experimentell arkeologi

Ett ofta underskattat sätt att skaffa kunskap om förhistorien, oavsett det gäller textilmaterial, flinthantverk, matlagning eller kanske husbygge, är att inhämta kunskapen från experimentell arkeologi. Ett flertal -mer eller mindre vetenskapligt inriktade- center eller föreningar för experimentell arkeologi existerar i Skandinavien. Många av dessa är privatägda ”vikinga”- eller ”stenåldersbyar”, vars medlemmar i hög grad saknar arkeologisk utbildning eller annan relevant vetenskaplig bakgrund. Dessa byars främsta syfte är inte att förmedla eller producera kunskap med vetenskaplig korrekthet; de tjänar snarare som turistattraktioner, eller som lokal för historie- och arkeologiintresserade entusiaster.

Det historisk-arkeologiska försökscentrat i Lejre i Danmark är dock ett exempel på en anläggning vars syfte däremot, sedan starten under 1960-talet, i första hand har varit att producera relevant arkeologisk kunskap. På centrats område finns en vävstuga, där man ägnar sig åt experimentell arkeologi med textilier som huvudsaklig inriktning.

På Lejre försökscenter menar man att det finns flera sätt att rekonstruera textilmaterial. I de fall då målsättningen är att åskådliggöra dräktens utseende, är utseendemässig överensstämmelse av högsta prioritet, medan korrektheten i sättet att tillverka plagget kommer i andra hand. Det finns både tidsmässiga och kostnadsrelaterade aspekter på att man inte i alla rekonstruktioner försöker att eftersträva efterliknande av den ursprungliga hantverksprocessen. I de fall då tillvägagångssättet vid tillverkningen stämmer överens med hur man framställde textil under förhistorisk tid, har man dock ett betydligt större vetenskapligt utbyte av rekonstruktionen.

Själva tillverkningsprocessen avslöjar vilka moment som krävt hantverksskicklighet eller varit tidskrävande, samt hur redskapen kunnat användas. Sländtrissornas och vävtyngdernas effekt på det färdiga tyget nämnde jag i föregående kapitel, men även typen av vävstol spelar in i detta hänseende. Främst två typer av vävstol har varit i bruk under förhistorisk tid i Skandinavien: den varptyngda vävstolen och den så kallade rundvävstolen. Den sistnämnda har varit betydligt mer tidskrävande att väva på, och man har också varit tämligen begränsad i fråga om storleken på det tyg som kunde framställas. Den varptyngda vävstolen indikerar således en effektivisering av textilframställningen (arkeologiskt material visar dock inte att bruket av denna slagit ut användningen av rundväv under förhistorisk tid).

Färg och vävteknik kan också kopplas till hur krävande tyget varit att framställa. Tuskaft är den enklaste och mest grundläggande vävtekniken, medan diamant- och gåsögonkypert representerar något mer komplicerade och tidskrävande tekniker. Olika svårighetsgrader finns också i brickbandsvävning, där man antingen kan följa ett givet mönster, eller också väva fram individuella mönster i bandet. Det sistnämnda kräver stor skicklighet och lång träning.

Vad gäller färger har vissa av dessa varit extremt komplicerade både att tillverka och att göra hållbara, vilket den experimentella arkeologin kan visa. Dessutom kan färgämnen ha varit dyra och svåra att få tag på, vilket under förhistorisk tid kan ha gjort tyg i sådana färger till en exklusiv vara, vilken kanske varit förbehållen speciella grupper i samhället.

Att känna till hur olika tyger framställts, skapar således ett referensmaterial till de textilanalyser som görs på arkeologiskt textilmaterial. Det färdiga tyget speglar stegen i tillverkningsprocessen, varför man genom textilanalys av förhistoriskt material kan klargöra vilka redskap som använts, och hur pass ansträngande och tidskrävande arbetet varit. En bieffekt av arbetet är också att man genom sina egna förslitningsskador kan få en bild av hur arbetet med textilhantverk måste ha påverkat förhistoriens människor. (Batzer 2005 muntlig uppg.; Geijer 1972 (1994); Hoffmann 1964 (1974); Bender Jørgensen 1993; Hansen 1988 (1982))

Analys

3. Att använda textilrelaterade fynd i arkeologiska tolkningar.

Ett konkret exempel: Löddeköpinge

För att kunna visa vad textilrelaterat material kan tillföra en arkeologisk kontextuell diskussion, har jag valt att här göra en jämförelse av olika tolkningar gjorda på samma arkeologiska fyndmaterial, närmare bestämt det från Löddeköpinge i sydvästra Skåne. Jag kommer först att presentera själva platsen, samt redogöra för fyndmaterialet. Efter detta tar jag i ett eget avsnitt upp källkritiska aspekter som kan påverka min jämförelse av tolkningarna. Sist i kapitlet ämnar jag återge de tolkningar, som ligger till grund för min jämförelse. Dessa är gjorda av Tom Ohlsson, Eva Andersson och Fredrik Svanberg /Bengt Söderberg.

3.1 Löddeköpinge. Beskrivning av platsen och fyndmaterialet.

Löddeköpinge, beläget i sydvästra Skåne, kan förmodligen räknas som en av de viktigare lokalerna i Skåne under vikingatiden. Platsen har bland annat jämförts med vikingatida handelsplatser som Birka och Hedeby, vilket säger något om dess betydelse. Byn är strategiskt placerad intill Kävlingeån, eller Lödde å, som den också kallas. Tack vare ån är kommunikationsmöjligheterna på platsen goda. Ån ger transportmöjligheter ut i Öresund, och även inåt landet, och det har dessutom spekulerats i om den varit seglingsbar under vikingatid. (Svanberg och Söderberg 2000a: 9ff; Svanberg och Söderberg 2000b; Lindkvist 2004)

Utgrävningarna i Löddeköpinge startade 1965, efter att en privatperson rapporterat att denne upptäckt svarta fläckar i jorden på ett avschaktat område, tillhörande en byggarbetsplats som låg i anslutning till byn. Utgrävningar gjordes då vid tre olika platser i Löddeköpinge: dels i de norra och södra bydelarna i Löddeköpinge medeltida by, och dels i en avskild del, kallad Vikhögsvägen, ca 1000 m sydväst om det medeltida byområdet. Tom Ohlsson ledde utgrävning och undersökningar av dessa platser –delvis i samarbete med Hampus Cinthio– under de följande femton åren, varefter han presenterade resultaten i tre huvudsakliga arbeten; två av dessa texter återfinns som artiklar i *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum 1975–1976*, samt *1989-1980*. Den tredje är än så länge opublicerad.

Under 1990-talet gjordes dessutom två ytterligare undersökningar på det norra området –en under 1990 och en 1996. Resultaten av dessa presenteras i boken ”Porten till Skåne”. Flera olika tolkningsförsök presenteras även i detta verk, bland annat den tolkning av Eva Andersson, vilken jag kommer att redogöra för senare i detta avsnitt. (Svanberg och Söderberg 2000a: 9ff; Ohlsson 1976; Ohlsson 1980; Ohlsson 1981)

3.1.1 Vikhögsvägen

Vikhögsvägen är belägen strax norr om Lödde å, och de boplatsslämningar som undersökts där har varit belägna på sandjord, och troligen har de till viss del varit omgärdade av våtmarker. Boplatsen visade sig vid utgrävningen bestå av inte mindre än 54 stycken gropus, men enligt grävledaren (Ohlsson) kunde inga andra hus konstateras inom området. Stolphål som inte kunnat kopplas till några specifika huslämningar återfanns också, samt en mindre avfallshög (Ohlsson 1976).

I anslutning till boplatsen kunde man även se något som eventuellt är spåren av en lång vall, men denna anläggning är än så länge odaterad.

Fyndmaterialet vid Ohlssons utgrävning bestod till största delen av keramik och djurben, men man hittade även knivar, pilspetsar, metallslag, broscher, små föremål av järn - exempelvis nitar och spik-, samt något mynt. En sten med en inristning föreställande en båt, fanns också bland fynden. Tack vare studier av en del av dessa fynd, har man kunnat datera boplatsen, och kommit fram till att det mesta av materialet härstammar från 800-tal. Efter

denna tidsperiod, verkar användningen av platsen ha sjunkit markant. Vad gäller textilrelaterade fynd, hittade man i golvlagren i de grophus som dokumenterats, stora mängder varptyngder (110 st) -dvs brända eller obrända lertyngder, vilka använts för att sträcka ut varptrådarna i vävstolen-, ett flertal sländtrissor (30 st, varav fem endast förarbeten), ett par bennålar, en järnåll och någon ullkamsten. Storleken och vikten på sländtrissorna varierade kraftigt.

Nästan allt fyndmaterial under utgrävningen återfanns i grophusens golvlager. 38 stycken av dessa hus var så pass väl bevarade att man kunde dokumentera och undersöka deras struktur i detalj, och några av dem uppvisade tecken på att ha haft en tältliknande takstruktur. I ett av dem fanns stolphål, som tillsammans med fynd av 23 varptyngder, troligen indikerar att en upprättstående vävstol –en så kallad varptyngd vävstol- stått intill den ena väggen i huset. (Ohlsson 1976; Andersson 1996b)

3.1.2 Norra och södra bydelen

Det område som grävdes ut i själva byn Löddeköpinge, kan delas upp i två regioner: den norra delen och den södra. Dessa bydelar har varit belägna på var sin platå, vilka skilts åt av ett sumpmarksområde. Det finns en möjlighet att denna sumpmark kan ha varit öppet vatten under förhistorisk tid, men detta har ej gått att belägga.

Omkring 60 strukturer återfanns då man under ledning av Tom Ohlsson under 1970-talet grävde ut den *norra bydelen*. 28 stycken av dessa var grophus, och utöver dessa fanns nio härdar, två ugnar, 17 gropar av olika slag, samt fyra brunnar. (Ohlsson 1980) Under 1990 gjordes en ny undersökning av området, vid vilken man fann ytterligare 34 grophus. I motsats till den första grävningen, hittade man nu även rester av några samtida långhus. (Söderberg 2000)

Av det fyndmaterial som togs fram under den första utgrävningen, återfanns det mesta i grophusens golvlager. Keramik utgjorde även här en mycket omfattande del av fynden, men man fann även mynt -vilka bidrog till dateringen av platsen- samt kammar och broscher etc. (Ohlsson 1980)

Den *södra bydelen* avgränsas i norr av den våtmark, som tidigare nämnts. Avgränsningen söderut utgörs av en brink, vilken sluttar brant ned mot Lödde å. Öster- och västerut är det svårare att avgöra var den förhistoriska och medeltida bebyggelsen haft sin gräns, eftersom man här har ytor som ännu inte blivit undersökta, samt ytor som nu genomkorsas av en större väg. Löddeköpings medeltida kyrka är även den belägen i södra området. Vad gäller detta område, har man här grävt på ett flertal mindre områden, vilka är geografiskt åtskilda. Allt som allt har man i den södra delen hittat 14 grophus, ett antal avfallsgropar, ugnar etc. Odlingsspår, bland annat i form av fåror efter årder, framtoogs också under utgrävningarna. Fyndmaterialet i den södra delen utgörs främst av keramik, men även av mynt, kammar och dräktspännen. En vågbalk av brons och en guldring tillhör de mer spektakulära fynden (Ohlsson 1981).

Förutom Ohlssons grävningar under 1970-talet, har man i den norra bydelen dessutom gjort en ny undersökning 1990. (Söderberg 2000) Sammanlagt under grävningarna i den norra bydelen, samt under undersökningen av den södra, påträffades 71 sländtrissor i grophus (endast ett fåtal har hittats utanför husen, eller i husens fyllnadslager) och 99 vävtyngder, samt andra fynd i form av nålar, ullkamstenar och ett komplett vävsvärd i järn. Liksom var fallet med materialet från Vikhögsvägen, var vikten på sländtrissorna mycket varierad, och variationen var stor även inom respektive grophus där de påträffades. (Andersson 1996b; Andersson 2000)

De norra och södra bydelarna har daterats främst till perioden 900 till 1050, alltså vikingatid till tidigmedeltid. (Ohlsson 1980; Ohlsson 1981)

Det ska tilläggas att området saknar förutsättningar för bevarande av organiskt material, vilket kan vara en orsak till att man i Löddeköpinge inte funnit några rester av textilmaterial. (Svanberg 2000: 84)

3.2 Källkritiska aspekter på tolkningarna

Tom Ohlsson presenterar sina tolkningar av Löddeköpingematerialet i tre rapporter, men det har även i efterhand gjorts andra tolkningar av platsen. I *Porten till Skåne* presenterar Eva Andersson en tolkning, som till stor del baserar sig på det textilrelaterade material man funnit på platsen. Jag kommer här att kortfattat återge Ohlssons, respektive Anderssons, tolkning av Löddeköpingematerialet, men först kommer jag att här visa vilka källkritiska aspekter som kan spela in, och till viss del kanske vara avgörande för resultatet av en sådan jämförelse.

I den första rapporten, *The Löddeköpinge Investigation I*, i vilken Tom Ohlsson behandlar materialet från Vikhögsvägen, finns i slutet en mycket omfattande tolkning och diskussion, vilken tar upp en mängd aspekter på användandet av boplatsen. Ohlsson diskuterar där utifrån ett flertal utgångspunkter –bebyggelse lämningar, fyndmaterial, geografiska förutsättningar, ortnamn etc.- och tar även hjälp av två teorier, vilka presenterats av andra forskare (Ohlsson 1976). De två sista undersökningarna (norra och södra bydelen) däremot, ser Ohlsson mer som en utvidgning av den första, och menar därför att han nu enbart vill koncentrera sig på datering och undersökning av själva anläggningarna. (Ohlsson opubl: 1-2) Detta resulterar i att tolkningarna av de norra och södra bydelarna är mindre utförliga, än den som behandlar vikhögsvägs materialet. Det finns även en skillnad i hur själva fyndmaterialet har använts. I undersökningen av vikhögsvägs materialet, har Ohlsson tagit hjälp av i stort sett hela fyndmaterialet (även textilrelaterade fynd) i en diskussion kring övergripande spörsmål om platsens funktion, vilka aktiviteter som kan ha förekommit, hur handel bedrivits, samt vilken roll boplatsen spelat i ett större sammanhang. I tolkningen av den södra bydelen däremot, använder han fynden i stort sett enbart som en hjälp för att datera platsen och huslämningarna.

Eva Andersson har tvärtemot Ohlsson lagt samma tyngdpunkt på alla tre områdena. Anderssons och Ohlssons tolkningar av materialet från Vikhögsvägen, kan därför sägas vara ”likvärdiga” i fråga om omfattning, medan man i de två andra får ha i åtanke att Ohlsson här medvetet gjort mindre omfattande tolkningar. Anledningen till att jag ändå har valt att ta med alla tre undersökningarna i min jämförelse, är framför allt att detta är en förutsättning för att man ska få en helhetsbild av Löddeköpinge. Eva Andersson har i sina tolkningar dessutom inte gjort någon större åtskillnad av platserna, utan snarare vävt samman dessa till en helhet.

Det ska även nämnas att Ohlsson och Andersson kan ha varit påverkade av de olika teoretiska grundidéer som var rådande inom den arkeologiska forskningen, under den tid då de skrev sina respektive texter. Andersson, som arbetat med sin tolkning under 1990- och 2000-talet, kan således ha influerats av den postprocessuella arkeologins tankegångar. Ohlsson däremot, var verksam med samma material i slutet av 1970-talet, då postprocessuell arkeologi ännu inte lanserats som ett begrepp.

Då Ohlsson gjorde sin tolkning av Löddeköpinge hade heller inga tidigare slutsatser kring materialet -vilka kunnat tjäna som vägledning- presenterats. Andersson har dock både haft Ohlssons och Johan Callmers tolkning till hjälp, då hon arbetat med samma material.

Det är även viktigt att ha i åtanke att Andersson haft ett mer omfattande material att arbeta med än Ohlsson, då hon förutom den på 70-talet av Ohlsson företagna undersökningen av platsen, även kunnat grunda sina studier på den nya undersökning som gjordes 1990 i den norra bydelen. (Söderberg 2000) Man framhåller dock att det material som framkom under 1990 års undersökning -vad gäller textilanknutna fynd- är likvärdigt med det som under 1970-talet framtoogs på platsen. (Andersson 2000: 172)

3.3 Tom Ohlssons tolkning av platsen

Tom Ohlssons undersökning av Löddeköpingematerialet är uppdelad i tre delar, vilka behandlar och tolkar de tre utgrävningsområdena (se ovan) var för sig. Jag kommer här att i korta ordalag redogöra för syftet med undersökningarna, samt vad Ohlsson kommit fram till.

3.3.1 Vikhögsvägen

Vad gäller Vikhögsvägen i den sydöstra delen av Löddeköpinge, var syftet med undersökningen främst att klargöra vilka externa kontakter man kunde ha haft på platsen, samt belysa boplatsens funktion och vilka aktiviteter som kunde ha förekommit där. (Ohlsson 1976: 59)

I sin tolkning diskuterar Ohlsson i termer av ortnamn, geografiskt läge, områdets geologiska förutsättningar, bebyggelsestruktur, boplatstopografi, sammansättning av fyndmaterial, boplatsens funktioner, arkeologiska data från utgrävning i de övriga bydelarna, omgivande boplatser, samt datering. Han har här valt att i sina diskussioner också jämföra med två teorier; Schücks köpingteori från 1926 (teorin behandlar platser med namnet köping i Skåne/ Halland, vilka enligt den kan tolkas som marknadsplatser), och Ellmers handelsteori från 1972. Både köpingteorin och Ellmers handelsteori är, enligt Ohlsson, möjliga att -till viss del- applicera på vikhögsvägs materialet. Ohlsson nämner bland annat att de flesta skånska och halländska köpingar -i enlighet med köpingteorin- är belägna en bit in i landet, och inte direkt intill kusten. Att anlägga marknadsplatsen några kilometer från kustremsan, ska enligt teorin vara ett val som gjorts med hänsyn till eventuellt försvar av platsen. Denna placering gör det möjligt att blockera ån och effektivt stoppa anfall utifrån havet. Ohlsson talar också om platsens geografiska placering, vilken uppenbart varit gynnsam för handel och kontakter med omvärlden. Redan under förhistorisk tid borde det, enligt honom, ha funnits en större färdled som passerade Löddeköpinge i nord-sydlig riktning, och som således korsade Lödde å precis intill byn. Detta har givit platsen ett mycket strategiskt läge och goda kommunikationer i alla väderstreck.

Det finns flera faktorer som talar för att Vikhögsvägen inte varit någon permanent bosättning, utan snarare någon form av säsongsmässig marknadsplats, vilken användes endast under delar av året. Grophuset har exempelvis ej kunnat tolkas som permanenta boningar. De saknar hård och har i flera fall haft en tältliknande takstruktur, vilket mera skulle tyda på att det kunnat röra sig om den typ av tält som användes på marknadsplatser under vikingatid. Sektionsväggarna i grophusens golvlager visar tydligt att de humuslager som tolkats som golvyta, varvas med sandlager. Detta kan tolkas som att sand upprepade gånger tillåtits blåsa in i husen, troligen under de perioder då de varit obebodda.

Ett annat faktum som talar för att Vikhögsvägen endast skulle varit säsongsmässigt använd, är avsaknaden av spår efter agrar verksamhet. Någon åkermark bör inte ha funnits i direkt anslutning till området, eftersom Vikhögsvägen avgränsas av sumpmark, vattnet i ån, samt av det som idag ser ut som rester av en vallanläggning. (Ohlsson 1976) Den eventuella odlingsmarken kan i stället ha funnits runt de norra och södra bydelarna, vilka Ohlsson tolkar som den permanenta boplatsytan (se eget avsnitt).

Genom att diskutera kring fyndmaterialet på Vikhögsvägen, har Ohlsson dragit en del slutsatser om vilka aktiviteter man kan ha varit sysselsatta med, samt vad man haft för externa kontakter.

Han konstaterar här att metallhantverk funnits i mindre skala på platsen. Det som tillverkats verkar främst ha varit nitar, spik och dyl.; Ohlsson tolkar det som att dessa använts till skeppsbygge i liten skala, eller till reparation av fartyg.

I avsnittet om aktiviteter på platsen, skriver Ohlsson ganska utförligt om det textilhantverk som enligt honom -av de många fynden av redskap att döma- måste ha varit ganska omfattande på platsen. Han nämner att man vanligtvis tillverkade textil enbart för

husbehov – till kläder, säckar och andra typer av emballage- men att det i Löddeköpinge verkar ha tillverkats i större skala än så, och att det finns en möjlighet att ett överskott av textilprodukter kan ha sålts på platsen. Detta skulle i sådana fall kunna kopplas till att man haft en rik tillgång på av ull och lin. Ohlsson för sedan en diskussion om *vem* som sålt varorna på markandsplatsen, och föreslår att handeln kan ha bedrivits av professionella vävare (som haft produktion av textil som en heltidssyssla), vilka antingen kunnat vara män eller kvinnor.

Allra mest tyngd har Ohlsson lagt på keramiken, vilken utgör en stor andel av fyndmaterialet på platsen. Mycket av keramiken har enligt Ohlsson sydöstliga influenser, men en analys har visat att det mesta av fyndmaterialet härstammar från keramik som tillverkats lokalt i området kring Löddeköpinge. Detta tolkar Ohlsson som att man inte bara haft handelsutbyte med folk vid den sydöstra Östersjökusten, utan också att människor från dessa områden varit bosatta här, permanent eller i perioder. Det keramiska materialet från Löddeköpinge stämmer dessutom väl överens med den keramik man funnit i Birka och Helgö. Ohlsson menar att det är allmänt accepterat att dessa platser inte var vanliga jordbruksbyar och att det keramiska materialet speglar ett mycket brett kontaktnät.

Sist i tolkningen försöker Ohlsson sätta in Löddeköpinge i ett större perspektiv, och ta upp frågor som *varför* en marknadsplats uppstod just här, just vid denna tid. Han menar att man i norra Europa under 800-talet ser en framväxt av ett antal större handelscentra, som Hedeby, Kaupang och Birka. Etableringen av dessa hade då redan föregåtts av en framväxt av liknande platser längre söderut i Europa. Ekonomiska och sociala förhållanden har troligen spelat in då fler och fler handelsplatser av detta slag byggts upp i samma område, och Ohlsson menar att man ska se även Löddeköpinge som en produkt av dessa sociala förändringar. En förutsättning för att en sådan marknadsplats skulle kunna upprättas, har varit att man haft ett överflöd av en eller flera tillgångar, vilka kunnat utgöra en bas för försäljning. Landskapet i områdena omkring Löddeköpinge lämpar sig mycket bra för odling och som bete för boskap, och man har också haft tillgång till havet och ån för fiske. Det är känt att samhället genomgick större förändringar vid den här tiden, och som ett resultat av det kan gårdar ha slagits ihop och bildat små byar. Ohlsson tänker sig att en sådan utveckling skett i Löddeköpinge, och att det efter en eventuell sammanslagning, varit troligt att det bildats ett överskott av jordbruks- eller boskapsrelaterade produkter, vilka man därför kunnat avsätta till försäljning.

Till sist konstaterar Ohlsson att boplatsen vid Vikhögsvägen verkar upphöra under 900-talet, och att man då troligen flyttat över till de norra och södra bydelarna. (Ohlsson 1976: 146-156)

3.3.2 Norra och södra bydelen

Syftet med de undersökningar som gjorts i norra bydelen har, enligt Ohlsson, främst varit att datera boplatsen, samt att fastställa dess funktion. I undersökningen av den södra bydelen koncentrerar sig Ohlsson i stället på att avgöra om platsen varit permanent bebodd, samt att försöka upprätta en kronologi över bebyggelselämningarna. (Ohlsson 1980: 75f; Ohlsson 1981: 1ff)

Den norra boplatsen har troligen varit en permanent bosättning. Detta grundar Ohlsson främst på att grophusens golvlager här saknar de sandlinser, som man genomgående fann i grophusen på Vikhögsvägen (se ovan). Det verkar som om bosättningarna i de norra och södra bydelarna varit bebodda under en period som sträcker sig från 800-tal och åtminstone fram till tidigmedeltid. Ohlsson för dessutom en diskussion om vad husen varit byggda av och hur husstrukturerna sett ut. (Ohlsson 1980; Ohlsson 1981)

3.4 Eva Anderssons tolkning av platsen.

Eva Andersson belyser Löddeköpingematerialet ur ett perspektiv, där hon valt att koncentrera sig på fynden av textilredskap. Syftet med hennes undersökning har varit att åskådliggöra textilproduktionen och behovet av denna i Löddeköpinge, samt att diskutera detta i ett lokalt och regionalt sammanhang, utifrån redskapen i sin arkeologiska kontext. De viktigaste frågorna kretsar kring en eventuell standardisering av produktionen, textilredskapens förekomst rent kronologiskt sett, samt i vilka kontexter de påträffats, och slutligen hur förändringar inom textilproduktionen kan knytas till politiska eller ekonomiska omstruktureringar i samhället.

Först och främst konstaterar Andersson att textilproduktionen på Vikhögvägen varit betydligt mindre omfattande, än den som försiggått i de norra och södra bydelarna. Under 900-talet verkar det som att verksamheten flyttat över mer och mer till den permanenta boplatsen, och i samband med det, ökar antalet textilanknutna fynd där markant. Antalet grophus ser dock inte ut att öka i samma takt som antalet textilrelaterade fynd funna i dessa. Detta tolkar Andersson som att produktionen av textil tilltagit, trots att det inte verkar finnas något ökat behov inom själva boplatsen. De textilredskap som ökade under 900-talet, var främst sländtrissorna vilka, med tanke på tyngden, har varit lämpade för tillverkning av garn av ett flertal tjocklekar, vilka alla har fallit inom ramen för en kvalité som lämpar sig för ”husbehovstextilier”. Samtidigt har Andersson noterat att även redskap som lämpat sig för segeldukstillverkning och segeldukssömnad, också blir fler under samma period. Det verkar som att behovet av för vikingatiden ordinära textilier ökar, samtidigt som tillverkningen i Löddeköpinge utvecklas eller förändras något. Andersson menar att textiltillverkningen varit betydligt mer omfattande i Löddeköpinge, än i andra närliggande boplatser där man också konstaterat en textilproduktion. En mycket stor del av befolkningen i byn verkar dessutom ha varit involverade i tillverkningen av textil, menar hon, och hänvisar till att textilredskap hittades i 80% av grophusen i den norra bydelen. Tillverkningen har inte enbart krävt arbetsinsatser från vävare och spinnerskor /spinnare, utan även från de som skött fåren, odlat linet eller tillverkat redskapen, vilka enligt undersökning tillverkats på själva boplatsen.

Andersson nämner att man i tidigare forskning konstaterat att flera av de säsongsmässiga handelsplatser som uppkommit under 700-talet, verkar ha utarmats och i vissa fall övergivits helt under 900-tal. Denna bild överensstämmer inte med Löddeköpinge, vilken snarare expanderar under samma period. Förklaringen till så många handelsplatsers tillbakagång under 900-tal kan vara förändringar av samhällsstrukturer och maktbalans i den danska centralmakten under 800-tal. I slutet av vikingatiden ser man också att antalet bosättningar verkar minska till förmån för större enheter vilka uppstått till följd av sammanslagningar.

Med detta som bakgrund ställer Andersson några frågor: Hur kan man förklara ökningen av textilproduktionen i Löddeköpinge? Vilket ekonomiskt värde hade textilierna och tillverkades de som nytto- eller värdeprodukter? Varifrån kom behovet av en ökad

textiltillverkning, och till vem såldes varorna? Det kan göras flera tolkningar av detta, menar Andersson. Tre förklaringar kan appliceras på Löddeköpingematerialet.

I den första av dessa, menar hon att möjligheten finns att bosättningen i Löddeköpinge under 900-talet knöts till någon storgård, vilken kontrollerades av kungen, eller någon annan politiskt och/eller ekonomiskt inflytelserik person. Den här tidens stormän hade ofta en hird, vilken regelbundet avlönades med kläder och mat. Ett behov av segelduk kan också ha funnits. Textilhantverkarna i Löddeköpinge har eventuellt haft en skyldighet att producera textilier till den storman de varit underställda. Andersson presenterar en hypotes om att Borgeby i närheten av Löddeköpinge, kan ha varit en kunglig trelleborg, och således den storgård som boplatsen varit knuten till. Källor pekar på att ett liknande förhållande varit gällande i Trelleborg i Danmark, där man också ser mindre grophusbebyggelser i anslutningen till borgen.

Den andra tolkningen inriktas på att det varit människor från gårdar omkring Löddeköpinge som från början haft en säsongsmässig handelsplats på Vikhögsvägen, vid vilken man i liten skala tillverkat textil och avsatt överskottet till avsalu. Dessa människor ska sedan under 900-talet valt att bosätta sig permanent, varvid all tillverkning flyttats till de norra och södra bydelarna. Då all tillverkning koncentrerats till en plats –där dessutom förutsättningarna för såväl fårskötsel som linodling varit utomordentliga- har överskottet av såväl råvaror som av den färdiga produkten ökat markant. Ett stort behov av textil och råmaterial till framför allt segelduk, har funnits i det vikingatida samhället. Det har således varit möjligt att invånarna i Löddeköpinge själva –utan att vara underställda någon överhöghet- bedrev en försäljning på platsen. Dock ska sägas att man idag inte har belägg för några närliggande bosättningar som upphör under slutet av 800-tal, eller början på 900-tal, varför denna tolkning endast är hypotetisk.

Andersson presenterar slutligen en sista tolkning, vilken är en sammanslagning av de båda tidigare. Denna går ut på att man först haft en viss överskottsproduktion som avsatts till försäljning vid Vikhögsvägen. Som en följd av 900-talets politiska förändringar uppstår en ny organisation, med ett ökat behov av textilier. Omstruktureringar i samhället bidrar till att gårdar mer eller mindre frivilligt slås samman, och bildar den permanenta bebyggelsen i Löddeköpinge. (Andersson 2000)

3.5 Fredrik Svanbergs och Bengt Söderbergs tolkning

I ”Porten till Skåne” presenteras i slutet Fredrik Svanbergs och Bengt Söderbergs egen tolkning av Löddeköpinge. Jag anser att det är av vikt att ha med denna i jämförelsen, då det främst är i denna som resultatet av Anderssons tolkning sätts in i helhetsbilden av boplatsen.

Svanbergs och Söderbergs uppfattning av Löddeköpinge är att området under 800-talet utgjorde en naturlig samlingsplats och utgångspunkt för flera av de västliga vikingatåg som avgick från södra Skandinavien. Det strategiska läget, samt det faktum att man här funnit föremål härrörande från Västeuropa talar för detta. Svanberg och Söderberg tänker sig platsen som en sista utpost innan resan, tillika en lokal för fartygsbygge och för underhållande och förvaring av skeppen. Man menar att stora delar av befolkningen i regionen kan ha varit involverade i verksamhet relaterad till sjöfart, och att Löddeköpinge således blev en central plats, möjligen även med utrymme för säsongsmässiga marknader (Vikhögsvägen). Löddeköpinge var vid denna tid sannolikt en plats involverad i fler utbytesrelationer än vad som var vanligt, men handeln omfattade troligen inte några exklusiva varor. De många grophusen tyder snarare på att det varit bruksting man handlat med. (Svanberg och Söderberg 2000c)

I slutet av 900-talet börjar däremot ett intresse för Löddeköpinge från de nya kungliga och kyrkliga organisationernas håll, att växa fram. Svanberg och Söderberg menar att etableringen av en ringborg i Borgeby är ett tydligt uttryck för detta, och att denna anläggning ska ses som

ett kungalev, vilket gav överhögheten nya möjligheter att kontrollera och exploatera västra Skåne. Löddeköpinge blev således också ett centra för transport och kommunikation med de övriga danska regionerna. Svanberg och Söderberg vill knyta expansionen i Löddeköpinge till uppförandet av denna ringborg; man menar att borgens behov vid uppförandet, såväl som vid vidare drift, krävt en ökad aktivitet i närområdet.

Keramik och textilhantverk har en parallell utveckling under denna period. Eftersom man funnit både keramik och personlig utrustning vilken kan härledas till de slaviska områdena vid södra Östersjökusten, menar Svanberg och Söderberg att människor från denna region säkerligen varit bosatta i Löddeköpinge under denna tid. Enligt dem ska detta möjligen ses som en följd av den nya organisationens etablering.

Samtidigt med detta ökar också textilproduktionens omfattning. Det är tydligt att denna utgjort det viktigaste enskilda hantverket på bosättningen. Svanberg och Söderberg förklarar ökningen och omstruktureringen av denna verksamhet, med det tilltagande behov av segelduk och klädesplagg, som den nya organisationen måste ha haft. (Svanberg och Söderberg 2000c)

3.6 Jämförelse av tolkningarna –en diskussion

Efter att ha studerat Anderssons, Ohlssons och Söderberg /Svanbergs respektive tolkningar, har jag först och främst gjort ett försök till jämförelse av dessa. Detta har visat sig komplicerat eftersom tolkningarna inte är likvärdiga vare sig vad gäller inriktning eller omfattning.

Ohlsson har, som framgår av texten, i första hand koncentrerat sig på boplatsen vid Vikhögsvägen, vilken han tolkar som en säsongsmässig marknadsplats. I de två andra tolkningarna har han främst valt att lägga stor tyngdpunkt på dateringen och på förhållanden inom själva lokalerna –hur och när husen byggdes för att ta ett exempel. I tolkningen av Vikhögsvägen diskuterar han även frågor om de olika hantverk som man funnit spår av – metallhantverk, textilhantverk och keramikframställning. Detta utmynnar bland annat i en diskussion om externa kontakter. Först framåt slutet behandlar Ohlsson frågor om Löddeköpings uppkomst och placering, samt vilken typ av handel som varit huvudnäringen på platsen.

Eva Anderssons tolkning omfattar både Vikhögsvägen, och de södra och norra bydelarna, men inriktar sig på att i första hand belysa textilproduktionen på platsen och att försöka sätta in denna i ett större perspektiv. Svanberg och Söderberg använder resultaten av Anderssons arbete i sin tolkning. Deras resultat ger en helhetsbild av Löddeköpinge, och behandlar även platsens uppkomst och funktioner.

Eva Anderssons tolkning kan ses som en påbyggnad av Ohlssons tolkning. Hon har i mångt och mycket grundat sina tolkningar på vad som tidigare skrivits om Löddeköpingematerialet, men alltså valt att se detta ur ett helt nytt perspektiv. Detta gör att man först och främst får en annan uppfattning om vad bosättningens invånare varit sysselsatta med. Tolkningen att man till stor del ägnat sig åt textilhantverk verkar stämma bra överens med det fyndmaterial man hittat vid utgrävningarna. Materialet ger -vilket även Ohlsson påpekar- ingen bild av att något annat hantverk skulle ha förekommit i någon större skala på platsen. I den tolkning Ohlsson presenterar får man känslan av att Löddeköpings invånare ägnat sig åt handel med textilier, samt att man haft en produktion av keramik och ett småskaligt arbete med metall, vilket främst syftat till att framställa metallföremål till ”husbehov”. Ohlsson nämner reparationer av gästande fartyg som ett exempel på vad dessa föremål använts till.

I Anderssons tolkning av platsen är textilhantverket den aktivitet som styr levnadsbetingelserna för en mycket stor del av befolkningen. Löddeköpingebornas vardag har ockuperats av en mängd arbetsuppgifter som kännetecknar en storskalig produktion av textil. Någon har tillverkat textilredskapen. Det har funnits personer som spunnit garnet och vävt

tygerna, och sådana som sytt de färdiga produkterna. Detta har tagit mycket tid i anspråk, och krävt arbetsinsatser från ett stort antal människor.

Den textilinspirerade tolkningen tycks kunna ge ett alternativ till hur områdena kring byn Löddeköpinge använts. Möjligheten verkar finnas att man hämtat sitt råmaterial i denna region, vilken i sådana fall tjänstgjort som bete åt får eller som åkrar avsedda för linodling. Det är svårt att få belägg för den här typen av påståenden, varför detta får ses som mycket hypotetiskt. Något som dock styrker tolkningen är att man i Löddeköpinge funnit linfrö, vilket skulle kunna indikera en linodling i området, samt att området rent geologiskt väl lämpar sig för fårskötsel och odling.

I Ohlssons mera traditionella arkeologiska tolkning finns en annan uppfattning om hur markerna kan ha använts, och vilka typer av jordbruksaktiviteter invånarna kan ha arbetat med. Ohlssons mening är att man i omkringliggande områden haft odling av ett eller flera sädeslag, samt att en eventuell boskapsskötsel kan ha förekommit. Han påpekar själv att detta är svårt att styrka rent arkeologiskt, men jämför Löddeköpinge med andra skånska orter, där liknande förhållanden verkar ha varit rådande. (Andersson 2000; Ohlsson 1976; Ohlsson 1980; Ohlsson 1981; Svanberg och Söderberg 2000c)

Den handel som försiggått i Löddeköpinge, har baserats på ett överskott av någon produkt, vilket såväl Andersson, som Ohlsson nämner. Åsikterna går dock isär, när man vill diskutera vad detta produktöverskott bestått i. Andersson antar –utifrån mängden textilredskap– att det överskott man grundat handeln i Löddeköpinge på, främst har varit textilprodukter. Svanbergs och Söderbergs uppfattning är att man sålt bruksting eller skogs- och jordbruksprodukter. (Andersson 2000; Svanberg och Söderberg 2000c)

Ohlsson menar också att textilproduktion och handel med textilier borde varit omfattande, av den stora mängden redskap att döma. Trots detta är textilierna ej omnämnda som ett alternativ, då han sedan diskuterar vilken typ av produktöverskott som kan ha grundlagt handeln. Här tar han i stället –likt Svanberg och Söderberg– upp jordbruksprodukter som ett förslag, och skriver att Löddeköpinge ska ses som en central plats i ett rikt område (rikt på bördiga jordar, god betesmark etc.) Egentligen finns det inte särskilt många bevis som styrker vare sig Ohlssons eller Anderssons tolkningar av hur man nyttjat omkringliggande marker.

En skillnad mellan tolkningarna finns även i det sätt på vilket Löddeköpings framväxt och sociala villkor framställs. Ohlsson kopplar framväxten av den säsongsmässiga boplatsen vid Vikhögsvägen till Birka, Kaupang och Hedeby, och menar att dessa platser uppkommit tack vare att det sociala klimatet främjat etableringen av nya handelsplatser. Eftersom han valt att koncentrera sig på detta, känns det som att han lämnar frågan om den permanenta bosättningen mera öppen. I de tolkningar han presenterat utifrån materialet i de norra och södra bydelarna, ligger fokus mest på dateringen av platsen och dess bebyggelsestrukturer, vilket han också påpekar. Svanberg och Söderberg menar å andra sidan att västliga vikingatåg och sjöfart styr förhållandena på Vikhögsvägen, medan den senare utvecklingen i norra och södra bydelen kan kopplas till uppförandet av den kungliga ringborgen i Borgeby. Att Svanberg och Söderberg ser behovet av segelduk och kläder som en viktig faktor, är en annan detalj som skiljer denna tolkning från Ohlssons. Detta resonemang saknas helt i den senare, trots att Ohlsson nämner att det varit troligt att man haft någon form av sjöfartsverksamhet på platsen.

Andersson fokuserar till stor del på den permanenta bebyggelsen, samt på varför textilproduktionen här ökar markant i och med minskningen av aktivitet i vikhögsvägsområdet. Hon har här ställt frågan vad som händer i denna övergångsperiod, vad detta beror på, samt vad detta har för påverkan på Löddeköpings roll i regionen och på framtida levnadsvillkor inom själva bosättningen. Detta låter sig, enligt Andersson, förklaras på tre olika sätt (se kapitlet *Eva Anderssons tolkning av platsen*), utifrån vad man vet om

textilproduktionen på platsen. Dessa två senare tolkningsförslag får dock ses som mycket hypotetiska, av skäl jag nämnt i samband med redogörelsen i föregående kapitel.

Ohlsson presenterar en ganska bred tolkning, där han dock inte låter de textilrelaterade föremålen bidra till helheten. Att Anderssons tolkning å andra sidan ger känslan av att samhället i Löddeköpinge på alla plan styrts utifrån en enda aktivitet, är självklart en följd av att hon inte haft som mål att skildra helhetsbilden av platsen, utan endast koncentrerat sig på just textilproduktionen. Som sådan är hennes tolkning således inte helt jämförbar med Ohlssons. Med tanke på det textilrelaterade fyndmaterialets omfattning, samt att man inte funnit spår efter någon annan typ av storskalig hantverksproduktion på platsen, bör man dock kunna fastslå att textiltillverkning troligtvis haft en framträdande roll i Löddeköpinge, och att detta fyndmaterial därför borde ges en självklar plats i helhetstolkningen.

Att koncentrera sig på ett enda material ger självklart mycket snäva infallsvinklar och kan gärna leda till övertolkningar. Svanberg och Söderberg presenterar dock en tolkning som väver in textilhantverket i helheten, utan att överdriva dess betydelse. Deras tolkning är således exemplet på hur Anderssons resultat har kunnat användas i helhetsdiskussionen kring platsen. Intressant är också att man här diskuterar textilhantverket på samma villkor som andra fynd, och i synnerhet då keramiken.

4. Textilforskning och arkeologi

-utbildning, forskning och förmedling, igår och idag.

Eftersom jag i den här uppsatsen ämnar ta reda på om det finns något som saknas i arkeologins förhållande till textilforskningen, måste jag, som ett led i detta, reda ut hur forskningssituationen har sett ut genom åren, samt hur den ser ut idag. Detta handlar alltså inte om vad som gjorts och görs inom textilforskningen, vilket jag redan tagit upp i mitt kapitel om forskningshistorik, utan snarare om arbetsmetodik, och om förhållandet och kommunikationen mellan arkeologer och textilforskare, med avseende på användning av forskningsresultat, förmedling och vidarebefordran av kunskap till studenter.

4.1 Textilforskningen utvecklas parallellt med arkeologin

För att förstå skillnaden mellan textilforskarnas arbete och arkeologernas, måste vi först granska vetenskapernas utveckling var och en för sig, och börja från början.

I *arkeologins* barndom under sista hälften av 1800-talet, hade man en vetenskaplig tyngdpunkt, som till stor del låg på katalogisering av de fynd som hittades, och upprättande av tidskronologier. Man sorterade fynden och diskuterade till största delen i termer av ålder, utseende och användningsområden. En sorts naturvetenskaplig syn på föremålen genomsyrade med andra ord hela forskningen, och spörsmål kring föremålens kontext, eller vad de betytt för den förhistoriska människan – vilken roll de spelat i samhället i stort – kom aldrig på tal. Man samlade arkeologiska objekt, men fann alltså ingen djupare kunskap om dem. (Montelius 1917; Renfrew och Bahn 1991 (2000); Hodder 1999)

Vetenskapen reformerades på 1960- och 70-talen, och i och med att den processuella arkeologin fick fäste, övergick diskussionen mer och mer till att man testade hypoteser i försök att skapa allmänna lagar för ett samhälles funktion. Man försökte klarlägga föremålens användningsområden genom att bland annat jämföra de förhistoriska samhällena med nulevande etniska grupper med liknande levnadssätt. I det processuella tänkandet saknades fortfarande försöken att finna den förhistoriska människans tankar, religiösa föreställningar, samt det förhistoriska samhällets värderingar ifråga om klass- och könstillhörigheter. För att komma åt abstrakta företeelser som dessa, är det viktigt att se varje föremål i sin kontext, och göra tolkningen utifrån en helhetsbild. Ett och samma föremål kan i två olika sammanhang ges helt olika betydelse. Ordet kontext blev ett nyckelord, i och med den post-processuella arkeologins frammarsch under 1980-talet (Hodder 1999).

Textilforskningen har, som framgick av det tidigare kapitlet om forskningshistorik, en utvecklingshistoria som på flera punkter skiljer sig från arkeologins. Vissa likheter finns dock i handhavandet av fyndmaterialet. Vid tiden för förra sekelskiftet var textilforskning en angelägenhet för samlare och konsthistoriker, vilka i huvudsak satte mönster och motiv i fokus; forskarnas huvudsakliga sysselsättning var då att dela in textilierna i grupper efter sådana kriterier. (Geijer 1972 (1994): 307f) Detta står att jämföra med den tidiga arkeologins typologiserande och upprättande av kronologier.

Efter första världskriget kom en del naturvetenskapliga tekniker att börja användas inom textilforskningen; bland annat kunde man nu göra bestämningar av fibrer och kemiska substanser i de bevarade tygerna. Detta gjorde att man erhöll fördjupad kunskap om textilierna; om *hur* och *av vad* de tillverkats. Men fortfarande förekom dock en sorts typologisering; nu inriktad på att sortera tyget efter kriterier som material, vävteknik och trådtäthet. (Geijer 1972 (1994): 309f)

Snart kom dock andra typer av frågeställningar att väcka intresse. Hur användes textilier under förhistorisk tid? Hur gick man klädd? Hur tillverkade man tygerna?

Det var inom denna nya typ av forskningsinriktning som textilforskare som Margrethe Hald, Agnes Geijer och Marta Hoffmann nu blev pionjärer. I stället för att uteslutande koncentrera sig på textiliernas utseende, gjorde man jämförelser med dokumenterade dräktskick från andra samtida kulturer, och man besökte nutida vävare, vilka fortfarande använde gamla tekniker i tillverkningen av textil. Det blev också vanligt att göra detaljerade rekonstruktioner av funnet dräktmaterial, för att försöka presentera en bild av hur människor under förhistorien kunde ha gått klädda. (Geijer 1972 (1994); Hald 1950; Hoffmann 1964 (1974); Munksgaard 1974)

Geijer, Hald och Hoffmann kom att dominera skandinavisk textilforskning under nästan ett halvt sekel. De var alltså verksamma från 1930-talet, och ända in på 1980-talet. Många av de forskare som utbildades under denna period, blev starkt präglade av dem, varför även deras arbeten till stor del blev speglingar av den anda som rådde inom forskningen allt sedan 30-talet. (Geijer 1972 (1994); Hald 1950; Hoffmann 1964 (1974); Munksgaard 1974; Hägg 1974)

Först i och med Lise Bender Jørgensens arbeten i slutet av 80-talet, börjar vi se en förändring i riktning mot det tankesätt som råder inom den postprocessuella arkeologin. Bender Jørgensen började då att i artiklar påpeka att det borde finnas ett intresse både hos arkeologer och textilforskare, att se bortom frågor om klädedräktens utseende eller tygets trådtäthet, och i stället använda dessa data som ett medel för att få svar på frågor om de större strukturerna i samhället. För att textilforskningen skulle bli en integrerad del av arkeologin, -menade Bender Jørgensen- krävdes snarare att textilfynden fanns med i den tolkning av helheten, som arkeologen presenterade i sina texter; vare sig dessa var grävrapporter, eller annan arkeologisk litteratur. Slutsatserna skulle baseras lika mycket på textilrelaterade fynd, som på flinta, järn, ben eller trä. Först då utgjorde de textilanknutna fynden en del av kontexten. Bender Jørgensen riktade också kritik mot textilforskarna, och menade att dessa lät ett alltför snävt textilteknologiskt fokus dominera forskningen, i stället för att öppna för en bredare och mer arkeologiskt relevant diskussion kring fynden. (Bender J 1986b; Bender Jørgensen 1987)

4.2 Arkeologisk utbildning, forskning och förmedling av resultat

I den arkeologiska grundutbildningen ges studenten grundläggande kunskaper, vilka kan tjäna som en förberedelse både inför kommande fortsatta studier, såväl som inför arbetslivet. Grundutbildningen är ofta indelad i flera mindre kurser, vilka tar upp olika aspekter på arkeologi. En del av utbildningen är vanligtvis ämnad att ge studenten en övergripande bild av förhistorien, med avseende på tidsperioder, samhälle, artefakter etc.

För att kunna visa vilka hantverk som diskuteras under dessa kurser, studerade jag litteraturlistor, hämtade ur fem svenska universitet eller högskolors första kurstermin. Min förhoppning var att litteraturlistorna skulle innehålla speciallitteratur om olika hantverk eller artefaktkategorier, exempelvis enskilda böcker om flinthantverk, keramik etc. Min fråga var således i hur stor utsträckning textilhantverk eller textilrelaterade fynd förekom som ämne i denna speciallitteratur.

Undersökningen visade att endast ett av universiteten/ högskolorna inkluderade speciallitteratur om textilhantverk/ textilforskning i sin litteraturlista för grundkursen. Å andra sidan fann jag att man vid detta, samt vid två andra universitet/ högskolor, hade föreslagit annan typ av speciallitteratur. I den förstnämnda litteraturlistan fanns t ex även två böcker om flinta, samt en, vilken sade sig ta upp forntida teknik (sten, brons, järn, eld och båtbygge enligt bokens framsidetext) i allmänhet. Här fanns dessutom en föreläsning med namnet ”metallurgin och dess betydelse” upptagen i kursschemat. Vid ett av de övriga universiteten/ högskolorna representerades de förhistoriska aktiviteterna av två böcker om flinthantverk, respektive keramik, och vid ytterligare ett endast av en bok med keramik som huvudämne. Vid flera av universiteten/ högskolorna förekom dessutom en eller flera böcker om run- och hållristningar, men jag finner det dock osäkert huruvida detta bör klassas som hantverk i egentlig mening. Utöver de böcker jag redogjort för fanns i litteraturlistorna endast översiktsverk, utan inriktning på någon speciell förhistorisk aktivitet eller föremålskategori.

Fokus i kurslitteraturen verkade sammanfattningsvis alltså ligga på flintredskap, eller andra redskap tillverkade av sten, metallhantverk, samt keramik, dvs de föremålstyper som vanligtvis förekommer i ett arkeologiskt material. (Vissa typer av textilredskap kan räknas in i dessa kategorier.) Endast en bok behandlade ämnet textilhantverk och textilrelaterade fynd mer djupgående, men å andra sidan ska sägas att det fanns en hantverksaktivitet som gavs än mindre plats i kurslitteraturen, nämligen trähantverket. Detta omnämndes endast i mycket liten skala (i form av båtbygge) i den bok som tog upp forntida teknik i allmänhet. (Johansson 1993; litteraturlistor)

Att textilhantverk skulle vara underrepresenterat under den arkeologiska utbildningen, bekräftas till viss del av de svar jag fått från arkeologer som deltagit i min enkätundersökning. Här menar man att man erhållit lite information om textilforskning/ textilhantverk under sin utbildning, eller i något fall ingen alls. Dock upplever arkeologerna att de sällan, eller bara ibland, under sitt yrkesverksamma liv, saknat den kunskap de inte fått under utbildningen. En arkeolog som svarat ”ibland” på frågan om han/ hon upplevt det som en brist att inte ha fått kunskap om textil och textilrelaterade fynd under sin utbildning, skriver som följer:

*...man tänker inte så när man väl arbetar, då tar man reda på artiklar för att lära sig.
(enkät till arkeologer: fråga 1)*

En förklaring till att flinta, keramik och metall intar den mest framträdande positionen i undervisningen, kan självklart vara att dessa material för det första kan räknas som vanligt förekommande i arkeologin i praktiken. I den enkätundersökning jag gjorde, har både en av arkeologerna och en textilforskare nämnt att det är viktigt att komma ihåg att textilmaterial som sådant är sällsynt i arkeologiska utgrävningar. Textilmaterial och trä har inte samma förutsättningar att bevaras i ett arkeologiskt material, varför man kan tänka sig att dessa prioriteras lägre även i den arkeologiska grundutbildningen. Av samma anledning kan även materialet vara svårt att ha till hands i undervisningssyfte, till skillnad från exempelvis flinta, vilken förutom att den finns i stor mängd, inte heller kräver särskilda konserveringsåtgärder. (Geijer 1972 (1994); Berggren 2001; enkät till textilforskare /arkeologer.)

De textila redskapen, vilka är betydligt mer vanligt förekommande vid utgrävningar, kan dock ha en plats i undervisningen, åtminstone i de artefaktkompendium som kan vara studenterna till hands.

Efter avslutad utbildning kommer den färdiga arkeologen ut i arbetslivet. En plats där denne kan tänkas stöta på textila lämningar är självklart i samband med utgrävning. Vid de tillfällen då fynd av textilier görs i fält, skickar man som regel dessa till konservering och analys, varför en textilforskare kontaktas. Av de textilforskare som svarat på min enkät är det ingen som uppger att de själva deltar i utgrävning. Det tycks snarare vara så att de får i uppgift att analysera fyndmaterialet på egen hand, eller i samarbete med arkeologen. Ingen av de tillfrågade upplever sig få särskilt mycket information om den övriga fyndkontext som materialet återfunnits i. Enligt en av textilforskarna är en orsak till detta, att analys av övriga fynd ofta pågår samtidigt med textilanalysen, varför det då inte existerar någon information om det arkeologiska materialet. Över lag verkar textilforskarna i enkätundersökningen vara av den åsikten att det är viktigt att de själva inhämtar information om den arkeologiska kontexten och om platsen för utgrävningen. En nämner dock att sådana uppgifter sällan är väsentliga, om analysen endast omfattar den rent textilteknologiska aspekten av fyndet. (enkät till textilforskare/ arkeologer)

Enligt Bender Jørgensen var det åtminstone förr i tiden vanligt att arkeologen valde att sända sitt fyndmaterial till en vävare utan arkeologisk bakgrund. Denne gjorde då en textilanalys, och de resultat som sedan lämnades till arkeologen, placerades gärna som ett appendix till själva grävrapporten. Detta mönster känns igen såväl i utgrävningsrapporter, som i arkeologisk översiktslitteratur, där eventuella textilfynd ofta tycks behandlas i ett litet eget kapitel, för att sedan mycket sällan tas med, då man försöker tolka helheten. Vad gäller textilredskap, placerar man enligt Bender Jørgensen gärna dessa i fyndlistor, men de tycks inte heller särskilt ofta användas i någon slutdiskussion. (Bender Jørgensen 1986a; Andersson 2004)

Eva Andersson tar i sin artikel *Invisible Handicrafts* upp hur textilforskningen och dess resultat förmedlas i arkeologisk litteratur. Hon menar snarast att textilier och textilrelaterat material diskuteras på ett mycket knapphändigt sätt i arkeologiska översiktsverk. Hennes studie bygger på åtta nordiska översiktsverk (exempelvis *Arkeologi i Sverige, Danmarks Oldtid* etc.), i vilka hon sett en klar trend i hur dessa typer av fyndmaterial tas upp. De textilrelaterade fynden är där ofta omnämnda i förbigående, och bara i något enstaka fall har man valt att gå lite djupare in på själva textilhantverket.

Fig. 2:

Experimentell arkeologi, vilken syftar till att återskapa förhistoriska textilier, kräver ibland tillgång till stora vävstolar. På bilden en varptyngd vävstol, Lejre forsøgscenter. (ur Hansen 1982).

Vid de tillfällen då textilhantverk tas upp i denna litteratur, finns det enligt Andersson dessutom en trend i *hur* denna aktivitet framställs. Enligt hennes observation presenterar dessa verk inte textilframställning som ett hantverk, utan låter det oftast gå under benämningen ”syssla”. Ordet ”hantverk” skulle då –enligt Andersson- beteckna manliga aktiviteter med krav på yrkesskicklighet, medan ”sysslorna” skulle vara en rubricering på kvinnliga, grundläggande aktiviteter, vilka i huvudsak utförs inom hemmets fyra väggar. Denna indelning, samt det faktum att man tar kvinnors sysslor ”för givna”, så som självklara och nödvändiga för överlevnad, gör enligt Andersson, att de aktiviteter som kallas för sysslor, automatiskt ges en lägre status. (Andersson 1996a) Andersson menar även att inte heller själva textilfynden ges samma uppmärksamhet som andra arkeologiska fynd, i de nordiska översiktsverken. Förekomsten av importerade textilier nämns exempelvis bara i förbifarten. Vad gäller textilfynden har man heller inte gjort jämförelser med fynd från övriga Europa, vilket är fallet med övriga arkeologiska föremål, omnämnda i samma litteratur. (Andersson 1996a).

Om sanningen är den att textilhantverk och textilrelaterade fynd intar en undanskymd roll i den arkeologiska förmedlingen, är de dock knappast ensamma om detta. Trähantverket tenderar också –som jag tidigare nämnt- att osynliggöras i den arkeologiska helheten. Per Berggren nämner i sin uppsats att trä ”genomsyrat tidevarven allt sedan människans första utveckling och ansetts som en naturlig del av människosläktets vardag.” (Berggren 2001: 1) Trots det skriver han sedan i sin forskningshistorik att ”den övervägande facklitteraturen om yngre järnåldern och vikingatiden ägnar ytterst lite utrymme åt trähantverket som sådant” (Berggren 2004:4). Berggren nämner ett tiotal böcker –däribland översiktsverket ”Arkeologi i Norden”, där trähantverket enligt honom endast omnämns i ett fåtal meningar. (Berggren 2001)

Det är även viktigt att ha i åminne att textilhantverket inte är helt osynligt i arkeologiska tolkningar. Vad gäller arkeologer som arbetat med textil i sina tolkningar, bör nämnas genderforskaren Marie-Louise Stig Sørensen, som tagit upp dräktens samhällsliga och symboliska betydelse, bland annat i boken "Gender Archaeology". Stig Sørensen har alltså försökt applicera en del post-processuella tankegångar på studiet av den förhistoriska klädedräkten, istället för att nöja sig med att redogöra för *hur* människor gick klädda (Stig Sørensen 2000: 124ff).

Två andra arkeologer som, utan att själva arbeta med textilforskning, bidragit till att öppna för nya sätt att använda textil i arkeologiska diskussioner, är Bengt Söderberg och Fredrik Svanberg. Deras sammanställning av forskningen kring boplatsmaterialet i Löddeköpinge ger –som jag visade i kapitlet om Löddeköpinge- plats åt tolkningar gjorda med en textil inriktning. (*Porten till Skåne*. 2000; Andersson 2000)

Vad gäller förmedling till allmänheten så existerar denna också, främst i form av dräktrekonstruktioner. Som jag tidigare nämnt finns olika sätt att arbeta med rekonstruktioner. Anne Batzer på Lejre forsøgscenter menar att tygerna kan göras i tre olika kvaliteter beroende på vad det huvudsakliga syftet är (se även kapitlet *Experimentell arkeologi*). Textilier kan framställas på industriell väg, då meningen bara är att efterlikna ett förhistoriskt fynd rent utseendemässigt. Dock finns även en mera komplicerad rekonstruktionstyp, där alla steg i

hantverksprocessen görs för hand. Detta ger självklart, utöver själva tyget /dräkten, även vetenskapliga data som kan användas vidare i forskningen. Den sistnämnda typen av vetenskapliga rekonstruktioner är ovanliga, mycket på grund av att arbetet är tidskrävande, samt att råvaran, redskapen och eventuella färgämnen etc. kan vara mycket dyrbara. Det faktum att textilhantverket kan kräva stora vävstolar etc., samt att verksamheten ofta måste försiggå inomhus, gör det mera komplicerat att förmedla till allmänheten, än exempelvis flinthantverk (se fig. 4.). I det sistnämnda fallet kan vetenskapliga experiment lättare kombineras med förmedling, då både råvara och redskap är av enklare art och verksamheten ej kräver särskilda lokaler. (Andersson 2004; Batzer 2005 muntlig uppg.)

4.3 Utbildning, forskning och förmedling inom textilforskningen

För att bli arkeolog går man i Skandinavien vanligtvis en utbildning vid universitet eller högskola. Men vem blir egentligen textilforskare?

Man kan säga att termen textilforskare egentligen är något av en samlande benämning för alla som forskar kring textil eller textilhantverk. De forskare som ägnar sin forskning åt förhistoriskt textilhantverk, kan ha mycket olika bakgrund och inriktning. Textilvetenskap har dock funnits som universitetsämne i ungefär ett decennium, och ett av kraven för behörighet är här att man har grundläggande praktiska textilkunskaper redan innan man påbörjar sina studier.

Åtminstone tidigare har det varit vanligt att textilforskarna i grunden var någon form av textilhantverkare, och att de sedan i huvudsak inriktat sina studier på det rent textiltekniska eller gått en vidareutbildning för att bli konservator. Ofta saknade de ibland helt arkeologisk utbildning, eller hade i efterhand kompletterat med arkeologistudier. Enligt Bender Jørgensens artikel från 1987, uppfattade hon då situationen som sådan, att hennes kollegor bland textilforskarna i stor utsträckning var textilteknologer, vävare eller konservatorer, och bara i undantagsfall utbildade arkeologer. (Bender Jørgensen 1987; Cizuk 2003)

En annan möjlighet är att man går motsatt väg och först utbildar sig till arkeolog, för att sedan välja att inrikta sin forskning på textilier och textilhantverk. (Bender Jørgensen 1986b)

Som jag nämnde i kapitlet *Arkeologisk utbildning, forskning och förmedling av resultat*, har textilforskaren ofta i uppgift att, på begäran av arkeolog, analysera och tolka fynd från utgrävningar. Dessa analyser och resultat publiceras ofta i själva grävrapporten. Dock finns även andra, mer specialiserade forum, där textilforskaren kan förmedla sina resultat.

Textilsymposiet NESAT (Nordeuropäisches Symposium für Archäologische Textilien) anordnas vart tredje år, och detta arrangemang brukar vara välbesökt av ledande europeiska textilforskare. De forskningsresultat som läggs fram i samband med dessa symposium, sammanställs i efterhand till en liten skrift.

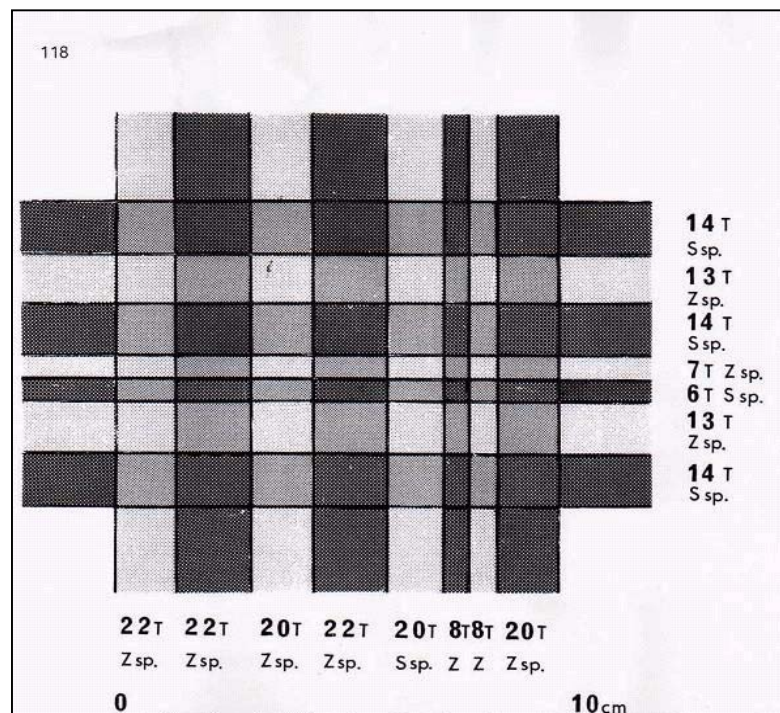

Fig. 3:

Tabell hämtad ur NESAT-artikel.
Utformningen förutsätter att läsaren
är bekant med textilvetenskaplig
terminologi, samt att denne känner
till hur textilteknologiska data kan
användas. (NESAT 1988)

Jag har granskat de NESAT-publikationer som givits ut sedan början på 1980-talet, för att se vad för typer av forskningsresultat som egentligen publiceras i dessa. Jag försökte här dela upp artiklarna i sådana som sätter in textilforskningsrelaterade frågor i större arkeologiska sammanhang, och sådana som inte alls har detta som syfte (se diagram 1.). Studien visade att innehållet från år 1982 och fram till år 1996 nästan uteslutande består av artiklar, vars innehåll behandlar analyser av textiltynd eller textilredskap, vilka är mer eller mindre lösryckta ur sin arkeologiska kontext. Syftet med dessa texter är i första hand att belysa och besvara frågor som sorterar inom det textiltekniska fackets intressesfär.

Rubriker säger ofta något om innehållet i artikeln. I det här fallet kan texterna exempelvis heta *Analysis and reconstruction of two tabletwoven bands* eller *The analysis of the textiles from Blindheim*. Ett hum om innehållet ger också de många bilder och diagram som löpande illustrerar texten (se fig. 3.). Fokus i de här artiklarna är riktat främst mot textilteknologiska data, och språket är svår genomträngligt för en person som saknar kunskaper i det textilvetenskapliga fackets interna termer och begrepp. Förklaringar till dessa saknas, och man finner heller inga lättförståeliga sammanfattningar, vilkas syfte skulle kunna varit att tydliggöra vad resultaten har för betydelse rent arkeologiskt.

En av de textilforskare som svarat på min enkät, efterlyser en bättre kommunikation mellan textilforskare och arkeologer, och skriver följande:

Som det er nu er der kun få arkæologer, der intresserer sig for de resultater, der eks. fremlægges på NESAT-møderne. (enkät till textilforskare: fråga 7)

Med tanke på det som framgått av min undersökning av dessa publikationer, tycks det inte särskilt konstigt att arkeologernas intresse uteblir. En av arkeologerna i enkätundersökningen svarar följande på frågan om hur textilrelaterade fynd kan bidra till att belysa en arkeologisk kontext:

Med særligt henblik på tekstil eller tekstilrelaterede redskaber er førstnævnte sjældent forekommende, og ved nærmere analyser af eksperter er der ligeså sjældent væsentlige oplysninger, bortset fra om tråden er uld eller hør (lin; förfs anm.), om den er Z- eller S-spunden og hvilken vævningstype, der er tale om. (Enkät till arkeologer: fråga 3)

På frågan hur textilforskarna bäst bidrar till att textilrelaterade fynd oftare används i tolkningar av en arkeologisk kontext, återfinns ett annat svar på samma tema:

Genom att vara kunniga på sitt område, eksperter, så att deras resultat har relevans för materialet och inte enbart för att räkna trådar, spinningsriktningar etc. Sådant är inomvetenskapliga hjälpmedel, som behövs, men det är de övergripande resultaten och betydelserna som är väsentliga i en arkeologisk tolkning. (Enkät till arkeologer: fråga 6)

Dessa enkätsvar säger något om hur arkeologer kan uppfatta de i NESAT-rapporterna publicerade resultaten. Den form de presenteras i gör dem mer eller mindre oanvändbara för en arkeolog utan textilvetenskaplig bakgrund, då denne inte klarar att tillgodogöra sig innehållet. En av de textilforskare som svarat på enkäten, påpekar dock att det inte är möjligt att "föra textilvetenskapliga diskussioner utan att använda en adekvat terminologi" och att "arkeologerna måste sätta sig in i denna, om de använder resultaten i sina analyser" (enkät till textilforskare: fråga 6). Vidare skriver den tillfrågade:

Som textilvetare kan jag ju underlätta genom att göra en utförligare sammanfattning och själv redovisa tolkningar och peka på hur resultaten kan användas i ett större arkeologiskt sammanhang. (Enkät till textilforskare: fråga 6)

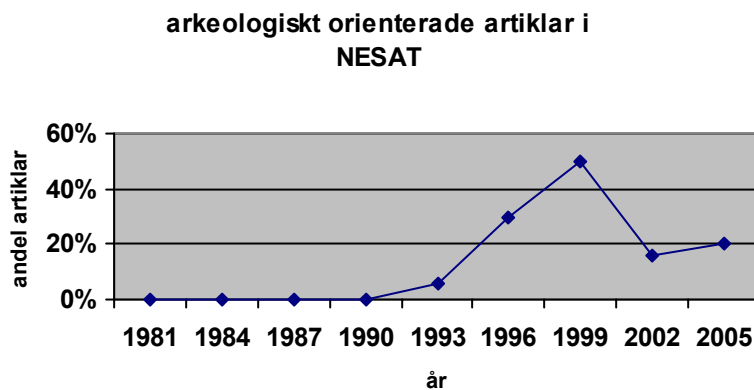

Diagram 1:

Diagrammet visar förekomsten av artiklar med en mer arkeologisk inriktning i respektive NESAT-publikation.

Först i rapporterna från de fyra senaste NESAT-symposierna kan man se en förändring i val av ämne i artiklarna (se diagram 1.). Det verkar som att fler och fler forskare här har försökt sätta in sina resultat i en större arkeologisk helhet. År 1999 är nästan hälften av alla artiklar sådana som handlar om bredare arkeologiska frågor. Här ses allt från texter om hur ullen hos får utvecklats genom människans påverkan, till sådana som handlar om att sätta ett gendernperspektiv på frågan om vem som tillverkade textilierna. Texten i dessa artiklar är dessutom mera lättförståelig, vilket självklart hör samman med att fokus flyttats från det enskilda tygets egenskaper, till en mer arkeologiskt inriktad diskussion. (NESAT 1982; NESAT 1988; NESAT 1990; NESAT 1992; NESAT 1994; NESAT 1996; NESAT 2005; NESAT 2004; NESAT 2004 (opubl.))

Det ska sägas att inte all förmedling av textilvetenskapliga resultat är svårförståelig. Ser vi bakåt i tiden, så är det värt att nämna, att kända textilforskare som Agnes Geijer och Elisabeth Munksgaard i flera publikationer försökte skildra textil på ett mera lättförståeligt -eller nästan populärvetenskapligt- sätt. I syfte att väcka intresse bland arkeologer borde böcker som Geijers "Ur textilkonstens historia" och "Oldtidsdragter" av Elisabeth Munksgaard, ha fyllt en viss funktion (även om det kanske inte var författarnas medvetna avsikt när de skrevs). (Geijer 1972 (1994); Munksgaard 1974)

Hur är det då med texter om själva forskningen? Tar textilforskarna någon gång upp frågan om textilforskningens roll inom arkeologin?

Om det verkligen existerar någon sorts barriär mellan arkeologer och textilforskare, bör den vara uppenbar för de flesta som är aktiva inom forskningen. Trots detta har ett sådant förhållande dock sällan påvisats i några publicerade texter. Det är främst två forskare som valt att arbeta på detta vis -Lise Bender Jørgensen och Eva Andersson. Dessa har genom flitigt skrivande av artiklar och debattinlägg röjt väg för en diskussion kring arkeologernas användande av textilrelaterade fynd. (Andersson 2000; Bender Jørgensen 1986b) Från de "traditionella" arkeologernas håll, tycks dock råda tystnad angående hur textilforskningen synliggörs, eller inte, inom arkeologin. Över lag verkar det inte som att frågan om textil eller textilrelaterade fynd vållat någon debatt inom arkeologin. Att endast två personer gör sina röster hörda för att påtala ett problem som i övrigt knappt omnämns alls, föranleder så klart en undran huruvida detta problem verkligen har den omfattning som Andersson och Bender Jørgensen vill påskina -eller om det alls existerar.

4.4 Genusaspekter på textilforskningen

Textilforskning är och har länge varit en forskningsgren som förknippas med kvinnliga aktiviteter och kvinnliga forskare. En enda blick på gruppfoto av det femte NESAT-symposiets deltagare, stärker omedelbart detta påstående. Endast fyra av de trettio tre personerna på bilden är män. (Andersson 1996a; NESAT 1994)

Etnologen Fredrik Schoug tar i sin bok "På trappans första steg" upp hur vissa forskningsgrenar och forskare åsidosätts inom den akademiska världen. Forskningsområden vilka på ett eller annat sätt avviker från sin respektive institutions "norm" (vilken ofta är outtalad), tenderar att värderas lågt, menar Schoug. Han skriver följande:

Vissa områden har stor kollegial uppslutning, medan andra inriktningar anknyter mer till intressen utanför akademien. (...) Utanförskap i förhållande till existerande gemenskaper förklaras ofta med hänvisning till det egna forskningsområdet. (Schoug 2004: 109)

De forskningsfält som (av de som nått högre positioner inom akademien) ses som okonventionella, eller som något som inte är helt i linje med vad man finner lämpligt att forska kring, bemöts enligt Schoug antingen med likgiltighet eller med motstånd. Han menar att det kan finnas en tendens att det i synnerhet är kvinnliga forskares insatser, eller kvinnodominerade forskningsområden, som på detta sätt osynliggörs. (Schoug 2004)

Lise Bender Jørgensen menar att hela textilforskningen haft ett rykte om sig i arkeologkretsar, som en mindre attraktiv vetenskap. I tidskriften K.A.N beskriver flera arkeologer dessutom textilforskning som ett fack som kvinnor kan "tvingas in i", i -vad det verkar som- brist på andra möjligheter. Man uttrycker också tankar om att forskning kring barn och gamla, matlagning och textilier, skulle vara något som kvinnor helst borde undvika om de vill tas på allvar av manliga kollegor, eller ha någon möjlighet att göra karriär inom forskningen. (Bender Jørgensen 1986b; Naess 1986; Myrvoll 1986)

Att kvinnors forskning ses som mindre värd leder, enligt Fredrik Schoug, till att dessa forskare över lag missgynnas i konkurrensen om tjänster. Han menar dessutom att det är förklarligt att man som forskare väljer en forskningsgren, vilken möjliggör en vidare klättring på karriärstegen. Många av de doktorander han intervjuat uppger att så länge de bara har möjlighet att forska kring något de själva har ett intresse för, har de inte som mål att göra karriär inom den akademiska världen. Schoug menar dock att man som ung forskare idag inte har möjlighet att fortsätta särskilt länge, om man inte trots allt lyckas klättra uppåt i den vetenskapliga hierarkin. För att vara tillgänglig för den akademiska arbetsmarknaden måste man minst ha doktorerat och helst nått ännu högre upp. Dåliga ekonomiska förhållanden gör att endast ekonomiskt oberoende personer kan fortsätta forska kring det de är intresserade av utan stöd från akademien. (Schoug 2004)

Frågan är om textilforskningen verkligen kan räknas till den typ av marginaliserade eller oaccepterade forskningsfält, som Fredrik Schoug beskriver i sin bok. Textilforskningen har dock –som framgått av tidigare kapitel- djupt rotade traditioner inom arkeologin, då den redan under förra sekelskiftet knöts till övrig arkeologisk verksamhet. Att textilier regelbundet tillvaratas och skickas för analys, tyder inte på att man inom arkeologin medvetet motarbetar denna forskning.

Något som talar dessutom emot att textilforskningens eventuella tillkortakommande skulle bero på feministiska aspekter, är att en manlig intressesfär som trähantverket har samma problem. I trähantverkets fall borde ett bristfälligt synliggörande av forskningsresultat bero på att själva materialet är sällsynt förekommande, snarare än på akademiska traditioner, vilket således också skulle kunna vara fallet med trähantverket. (Berggren 2001)

Resultat

5. Tolkning och diskussion

Det är nu dags att summera mitt arbete, vars målsättning har varit att ta reda på huruvida textilforskningens resultat synliggörs i den generella arkeologiska diskussionen eller ej. Vidare har jag haft som syfte att klargöra vad som lett fram till dagens forskningssituation, samt om en annan användning av textilforskningens resultat kan tillföra något till helhetsbilden av förhistorien. Slutligen var mitt mål att fastslå om man bör behandla textilforskningen på något annat sätt i framtida forskning, och hur det i sådana fall ska göras.

Vad kom jag då fram till?

5.1 Är textilforskningen osynlig i den allmänna arkeologiska diskussionen idag, och vad beror i sådana fall detta på?

I inledningen ställde jag mig frågan vad det berodde på att textilhantverket tycktes så osynligt i den arkeologiska grundutbildning jag gått. Berodde det på att forskning saknades, eller att det inte fanns något material att forska på?

Efter att ha fördjupat mig i textilforskningens historia i Skandinavien, samt tagit del av en hel del publicerade böcker i ämnet förhistoriskt textilhantverk, kan jag konstatera att det knappast är så att det inte existerar någon forskning kring textil och textilproduktion. Från sekelskiftet och framåt har forskning regelbundet pågått, nya tekniker och metoder har utvecklats och nya sätt att förhålla sig till materialet har presenterats. Forskare som Agnes Geijer, Margrethe Hald och Marta Hoffmann lade grunden till dagens forskning, och idag arbetar man på bred front inom textilforskningen.

Som framgick av avsnittet *Vad är textilforskning?*, är det inte heller material som saknas, i alla fall inte så länge vi håller diskussionen till de yngsta förhistoriska perioderna. Textilhantverket lämnar spår efter själva tillverkningen, såväl som efter den färdiga produkten. Det faktiska textilmaterialet kan stundtals vara dåligt bevarat, vilket försämrar forskningsmöjligheterna, men jag har i uppsatsen presenterat en rad möjligheter för forskarna att komma runt detta problem. För övrigt är ju bevaringsproblem inte något som är unikt för just textilmaterial; samma förhållande gör sig gällande då en mängd andra arkeologiska föremålsgrupper kommer på tal.

Textilforskningen finns alltså. Dock kan jag konstatera att resultaten av denna, av någon anledning, inte verkar nå fram så pass mycket att de syns i den allmänna arkeologiska diskussionen. Precis som jag antog redan under min egen arkeologiska grundutbildning, visar mina undersökningar att textilhantverket och forskningen kring detta inte förmedlas till studenter på samma sätt som man bedriver undervisning kring tex flint- och metallhantverk.

Flinta, keramik, och metall tycks utgöra en naturlig del av arkeologin, på ett helt annat sätt än textilmaterial och textilrelaterade fynd. Då textilforskning förs på tal, tänker man ofta på det som en fristående genre, emedan forskning kring de förstnämnda föremålstyperna och deras respektive hantverk, sällan ses som egna fack, utan kort och gott som arkeologi. Till viss del kan man säga att flera typer av textilredskap ibland inräknas i fyndkategorier som sten-, metall- och keramikföremål. Dock får jag känslan av att de då enbart ses som stumma artefakter, och på så vis kopplas bort från det hantverk, som de ursprungligen var en del av.

Det är inte bara i undervisningssammanhang textilforskningen tilldelas en mycket begränsad plats. Under arbetets gång har jag även kunnat konstatera att så tycks vara fallet både i arkeologiska översiktsverk och i grävrapporter, där de textilrelaterade fynden verkar tendera att placeras i ett appendix, snarare än göras till en del av helhetstolkningarna. Rent generellt tycker jag därför att man faktiskt kan säga att textilforskningen –trots att de flesta är medvetna om att den både finns och behövs- utgör en mycket marginaliserad del av arkeologin som vetenskap.

Vad är då orsaken till detta?

Jag tror att mycket av anledningen till att textilforskningen blivit en egen gren av arkeologin, kan spåras i dessa vetenskapers utveckling. Emedan forskning kring flinta och metallföremål i stort sett legat till grund för arkeologin som vetenskap –orden sten-, brons- och järnålder indikerar dessa föremålskategoriers betydelse-, så var forskningen kring textilmaterial från början inte alls någon arkeologisk angelägenhet. Som framgick av uppsatsen var de tidiga textilforskarna hantverkare och konsthistoriker, snarare än arkeologer.

Textilforskningen kom dessutom redan under sin utveckling efter arkeologin, i termer om vetenskaplig teori och metod. Medan arkeologerna började tala om postprocessuellt tänkande och kontextuell forskning, var textilforskningen till stor del kvar i den gamla vetenskapens typologisering och diskussion kring funktionalism och utseende. Redan här var textilforskningen alltså bortkopplad från arkeologiska forskningen. Arkeologin var ett medel för att ta fram textilier som sedan överläts åt forskare, vars huvudintresse inte var arkeologi, utan kort och gott förhistorisk textil. När resultaten sedan presenterades, kunde arkeologerna använda sig av dessa för att bokstavligt talat ge kläder åt förhistoriens människor. Textilforskarnas resultat hamnade således i en separat del, vilken kunde fungera som ett ”smycke” i diskussionen av förhistorien.

Genderforskaren Marie-Louise Stig Sørensen menar att endast *en* specifik typ av forskning kring klädedräkt började diskuteras relativt tidigt i arkeologins historia, och det var den forskning som syftade till att fastställa när under den tidigaste förhistorien, som människan började klä på sig, och därmed skilde ut sig från övriga djurarter. (Stig Sørensen 2000)

Att de flesta tidiga textilforskarna hade en bakgrund inom vävning och textilhantverk, kan sannolikt ha bidragit till att man först och främst intresserade sig för tyget i sig, och inte i första hand inriktade sig på vad resultaten kunde tillföra den arkeologiska forskningen.

Samma inställning till forskningen och materialet tycks till viss del finnas kvar även idag. Detta grundar jag bland annat på innehållet i de NESAT-publikationer jag granskat. Att man nästan uteslutande valt att presentera forskning som verkar röra sig inom en mycket snäv textilteknologisk genre, tycker jag tyder på att många av de forskare som deltagit i symposierna endast intresserar sig för studier av den textilhistoriska utvecklingen, och således inte känner att ett utbyte med arkeologer skulle tillföra någonting. Även om en förändring mot en mer kontextuellt inriktad forskning kan skönjas under de senaste tio åren, så är övervägande delen NESAT -artiklar skrivna på ett sätt som tydligt visar att detta är något som först och främst riktar sig till andra textilforskare.

Jag tror således att även textilforskarnas förmedling i sig är ytterligare en orsak till att denna forskning inte synliggjorts av arkeologer. Dels förstår inte arkeologerna vad i textilforskningen som är av intresse att ha med i den arkeologiska helhetsdiskussionen, dels skapas ett ointresse för resultaten när man inte får innebörden av dem förklarade för sig. Enklast är då för arkeologen att låta textilforskningsresultat redovisas separat, där han /hon själv inte behöver dra några slutsatser utifrån dem.

Att arkeologer inte förstår textilforskningens resultat är självklart en orsak till att denna forskning inte synliggörs bättre. I en av sina artiklar skriver Bender Jørgensen så här:

En af grundene til at textiler er blevet gjort til et så specielt emne indenfor arkaeologien er givetvis at tidligere, mandlige arkaeologer har overdraget opgaven med at analysere og beskrive iøjnefaldende tekstilfund (...) til vaevere, og ikke til arkaeologer med vaeforstand. Arkaeologer og vaevere har ikke forstået hinandens sprog. (Bender Jørgensen 1986b)

Citatet är skrivet 1986, men med utgångspunkt från vad som framgått av NESAT-artiklarna, samt hur ämnet diskuterats i min enkätundersökning, kan man anta att språkproblemet existerar även idag. Detta kan –som jag nämnt tidigare- grunda sig på att

textilforskarna saknar arkeologisk bakgrund, och helt enkelt inte förstår vad i deras resultat som kan vara av intresse för en arkeolog. Det är också möjligt att de många arkeologer saknar även de mest elementära kunskaper om textilhantverk och om forskningen kring detta.

Om den sistnämnda hypotesen är sann, står anledningen till detta först och främst att finna där arkeologerna utbildas –det vill säga på högskolan eller universitet.

Min undersökning av litteraturlistor pekar åt att man där inte tar upp textilhantverk och forskningen kring detta, i samma utsträckning som andra hantverk. Den uppfattning jag själv fick under min utbildning var dock att förhistoriska aktiviteter som metall- och flinthantverk och keramisk verksamhet behandlades som en helt naturlig och självklar del av arkeologin.

Att man kanske underlåter att förmedla bilden av textilhantverket som en naturlig del av förhistorien och därmed av forskningen, kan bidra till att arkeologer inte förstår *vad för typ av kunskap* textilforskningen faktiskt kan bidra med. Studenterna kan även få uppfattningen att textilforskning endast är en obetydlig sidogren, vilken enbart är av intresse för ett fåtal entusiaster.

Detta faktum får således inte enbart till följd att man som färdigutbildad student saknar kunskap om textila termer och om stegen i hantverksprocessen, utan också att man fått ett ointresse för textilforskningen som genre.

När det är dags att välja inriktning för sin vidare forskning, kan detta ointresse vidare förstärkas av en del genusaspekter, som råder inom den akademiska världen. Min uppfattning är att det är självklart att det faktum att textilforskningen traditionellt ses som en kvinnlig forskningsgren, påverkat dess popularitet inom den akademiska världen. I en mansdominerad forskningsvärld har det varit svårt för kvinnliga forskare att synliggöra sina resultat, och detta kan också ha lett till att dessa mottagits med likgiltighet av manliga kollegor. De kvinnliga forskarna har på så vis ”stängts ute” ur den forskningssfär som omfattat de traditionellt manliga grenarna –forskning kring flintteknik, metall och keramik- och tvingats att bilda ett eget fack. En teoretisk möjlighet kan också vara att förebilder, i form av etablerade textilforskare, till stor del saknats på högre poster inom akademien, varför de unga forskarna upplevt att de inte erhållit något stöd uppifrån. De kan, tack vare detta, också ha fått bilden att det helt enkelt inte funnits någon framtid inom detta forskningsfält.

Det vis på vilket textilhantverket tycks framställas i den arkeologiska översiktslitteraturen tyder ju också på att man -medvetet eller omedvetet- uppfattar detta hantverk som varande av en lägre status än andra förhistoriska hantverk. Detta blir underförstått då textilframställningen omnämns med ett ord som ”syssla”, vilket automatiskt för tankarna till något som inte kräver lika stor skicklighet och träning som det som benämns ”hantverk”. Med den här beteckningen framgår inte till fullo vilken yrkesskicklighet och kunskap, som textilhantverket i själva verket krävt, och man får heller ingen uppfattning om den organiserade, handelsinriktade textilproduktion som eventuellt har försiggått vid sida om den vanliga hushållsproduktionen. Man skulle kunna jämföra det här fenomenet med den medvetna eller omedvetna uppdelning av yrken, som finns i dagens samhälle. Kvinnodominerade arbeten, vilka allmänt ses som en ren nödvändighet, exempelvis vårddyrken, arbeten inom barnomsorgen, eller städjobb, uppfattas av många som arbeten med låg status, och avlönas således därefter. Vi är idag vana vid att textilier är billiga och snabba att tillverka; en vara som importerats i massor främst från Asien, där lågavlönade (kvinnor) gör arbetet. I förmedlingen till allmänhet och till andra forskare översätts dagens värderingar i texter kring förhistoriska verksamheter, och förhistoriens textilhantverk ges en stämpel, som varande något som inte låg på samma nivå som andra arkeologiska hantverksgrenar.

Att orsakerna är helt andra till att ett sådant hantverk som trähantverket också åsidosätts i den arkeologiska förmedlingen, framgår tydligt då man betänker att detta, till skillnad från textilforskningen, oftast inte benämns med ett ord som ”syssla”. (Berggren 2001)

Sist men inte minst tror jag att det finns en annan hypotetisk orsak till varför textilforskningen saknat genomslagskraft inom arkeologin. Tillvaratagandet av textilmaterial är i högsta grad är en prioriteringsfråga kopplad till ekonomiska aspekter. Sköra textilfragment kräver dyrbara konserveringsåtgärder, och även förvaringen kan bli en kostnadsfråga, då speciella åtgärder kan vara nödvändiga för att fragmenten ska kunna bibehållas intakta under längre tid. Detta kan ha gjort att man systematiskt föredragit att prioritera studiet av mera hållbara arkeologiska artefakter, framför att sätta in resurser -som kanske inte ens finns- på att bevara och tolka små oansenliga textilfragment. Agnes Geijer nämner att utgrävningen av Birka mot slutet av 1800-talet, var den första grävning där man systematiskt lade sig vinn om att ta tillvara textilfragment. Kanske har inte alla arkeologer följt det exemplet.

5.2 Vad kan textilforskningens resultat tillföra den generella arkeologiska diskussionen?

Med tanke på att textil, både idag och säkerligen även under förhistorisk tid, borde kunna räknas till ett av samhällets byggstenar, kan man ju ana att ett osynliggörande av detta i den övergripande arkeologiska diskussionen, skulle resultera i någon form av kunskapsförlust.

Jag har på två olika vägar försökt greppa vad ett bättre synliggörande av textilforskningens resultat skulle kunna tillföra arkeologin. Först och främst valde jag att rent generellt visualisera hur textilforskaren arbetar och vilken typ av information denne kan utvinna ur ett textilanknutet arkeologiskt material. Dessutom gjorde jag jämförelsen av Löddeköpingetolkningarna, i vilken tanken var att ge ett konkret exempel på vilken skillnad användandet av textilrelaterade fynd skulle kunna utgöra för en kontextuell tolkning.

Man kan hämta en hel del information ur textilfynd och textilrelaterat material. Till att börja med ger studierna av dräktfynd naturligtvis en möjlighet att tydliggöra hur den förhistoriska människan gått klädd. Denna forskning, med en rent funktionalistisk syn på föremålen, har det funnits ett fortlöpande intresse för, och den kan för övrigt sägas utgöra det första steget i forskningen kring arkeologiskt dräktmaterial. Dräktrekonstruktioner görs ganska regelbundet även idag.

Rekonstruktionerna i sig säger inget mer om det förhistoriska samhället än hur man valt att klä sig. För att ge en inblick i mera abstrakta företeelser i samhället måste dräkten sättas in i sin kontext. Genom att belysa fynden kontextuellt är det möjligt att erhålla två typer av kunskap – kunskap om det specifika fyndet, och kunskap om kontexten. Dessa hör ofta samman på så vis att en studie av fyndet i sin kontext, först och främst, kan ge nya infallsvinklar till tolkningen av detta specifika föremål. När fyndet givits en betydelse, kan det i sin tur medverka till att skapa en annan bild av helheten.

Det har funnit flera orsaker till att människan är ett djur i kläder. Den primära orsaken är naturligtvis att textilierna tjänstgör som skydd mot regn, kyla, vind eller sol. Det finns också en hel del sekundära användningsområden, vilka är en produkt av kulturella och sociala tankemönster, religiösa föreställningar och traditioner som existerar i det samhälle kläderna är en del av. De faktiska textilfynden, samt textilrelaterade fynd i form av exempelvis dräktspännen, kan på så vis både säga något om den person som burit dem, men också möjliggöra en diskussion kring den mentalitet och de sociala och religiösa föreställningar som gjort sig gällande i samhället i stort.

En helt annan, och mindre abstrakt, typ av kunskap kan inhämtas från fynd av textilredskap. Dessa kan självklart, genom sin närvaro, indikera att en textilproduktion förekommit på den plats där de hittats. Det är dessutom möjligt att till viss del utvinna information om vilken typ av textil som tillverkats, om den tillverkats för att täcka ett behov i hushållet eller om den varit tänkt till avsalu, och om man tillverkat tyger av blandad kvalitet eller snarare en specifik, standardiserad produkt.

Frågor kring hur en organiserad textilproduktion påverkat ett samhälle, har varit aktuella i den jämförelse jag gjorde på Löddeköpingetolkningarna. Mitt mål med denna jämförelse var att visa vilken skillnad som kan skönjas mellan dem, och utifrån detta sedan diskutera vilken kunskap en helhetstolkning, som inkluderar textilrelaterat fyndmaterial, kan bidra med. I denna studie upplever jag att jag fick bekräftat att inkluderande av de textilrelaterade fynden, kan ge en delvis annorlunda bild av en plats.

I Anderssons tolkning presenteras, med textilproduktionen som utgångspunkt, nya infallsvinklar till varför Löddeköpinge blev en central handelsplats, vad handeln baserades på för varor, samt till vilka dessa varor distribuerades och såldes. Det finns också intressanta aspekter på hur levnadsförhållandena sett ut på och omkring boplatsen, hur kringliggande marker nyttjats, samt vilken typ av arbete människor ägnat sig åt. Textilhantverket har i Löddeköpinge utan tvekan haft en mycket stor betydelse, både i det vardagliga livet på själva boplatsen, men också i kontakten med andra.

Intressantast är dock hur Svanberg och Söderberg använder sig av Anderssons resultat i sin bredare tolkning. Svanberg och Söderberg diskuterar textilhantverket på samma villkor som keramiken på platsen, med vilken detta haft en parallell utveckling. Man lyfter fram att textilproduktionen haft en framträdande betydelse på platsen, som en del av det behov ringborgen i Borgeby måste ha haft. Jag tycker dock att det hade varit intressant att här även undersöka huruvida även textilhantverket kunnat vara influerat av sydöstliga traditioner, på liknande sätt som keramiken. Detta hade kunnat ge en utökad bild av vad de kulturella influenserna bestått i, samt av vilka människor som ägnat sig åt textilhantverket på platsen. Kanske hade detta även ytterligare kunnat belysa förhållandet mellan textilproduktionen, den nya samhällsorganisationen, och utbytet med andra regioner. Jag tycker mig i detta se en potential till en diskurs, likande den som idag är allmänt vedertagen inom arkeologin och som då förs kring andra fyndkategorier och hantverk, - t ex metallhantverket.

Det bör sägas att fyndmaterialet indikerar att textilproduktionen i just Löddeköpinge varit osedvanligt omfattande, varför platsen kanske inte är representativ för den genomsnittliga vikingatida bosättningen. Självklart blir slutsatserna olika, beroende på vilket fyndmaterial man har att arbeta med, men den här jämförelsen har dock givit nya infallsvinklar till hur ett textilrelaterat fyndmaterial kan användas, och även visat att dessa fynd ökar antalet möjligheter att tolka en plats. Eva Anderssons tolkning av Löddeköpinge ska dock först och främst ses som ett exempel på hur man kan synliggöra en fyndkategori och en aktivitet i det förhistoriska samhället, vilken tidigare varit osynlig i helhetstolkningarna.

Om man påträffar spår av en storskalig textilproduktion, liknande den i Löddeköpinge, måste man fråga sig hur en sådan produktion varit möjlig i samhället. För det första har den krävt enorma mängder av en specifik råvara. Detta kan illustreras med exempel från försöken kring en förmodad skandinavisk produktion av vikingatida segelduk. Med hjälp av experimentell arkeologi har det gjorts en del beräkningar och försök på hur en sådan hypotetisk produktion ska ha kunnat te sig. Tidsenliga redskap och metoder användes för att klarlägga detaljer kring tillverkningen av segelduk (man bör dock vara medveten om att det finns en hel del källkritiska faktorer som kunnat påverka dessa resultat, varför uppgifterna kan ses som aningen osäkra). Detta resulterade i att man bland annat kunde räkna ut att det behövts nästan 75 kg ull för att tillverka ett enda segel av storleken 100 m². (Andersson 2000; Andersson 2003)

För en produktion av ett tyg, till vilket det funnits höga krav på homogenitet i råvaran, skulle det betyda att man dessutom varit tvungen att ha tillgång till får vilka genomgående haft samma ulltyp.

Frågan är varifrån man hämtat råvarorna? Fanns dessa mängder får i närområdena? Fanns det stora linodlingar? Eller importerades råvaror från en eller flera andra platser för att sedan fraktas ut till hantverkarna?

Som jag försökt visa, är stegen i textiltillverkningen många och tidskrävande. I den storskaliga produktionen kan man tänka sig att många hantverkare delat på arbetsbördan. Åtskilliga spinnerskor eller spinnare har behövts för att hinna förse en enda vävare med tillräckligt med garn. I samband med experimenten kring segeldukstillverkning, försökte man fastslå hur lång tid det skulle ta att för en person att spinna garnet till ett segel á 100m². Resultatet av detta blev således att arbetet skulle uppgå till 12 timmar om dagen i ca 3.4 års tid, innan tillräckligt mycket garn producerats. (Bender Jørgensen 1995; Andersson 2003; Andersson 2000).

Det är intressant att fundera kring hur organisationen kring en eventuell produktion kan ha sett ut. Bender Jørgensen nämner i en artikel att man före den industriella revolutionen hade en typ av textiltillverkning, vilken var styrd av en central arbetsgivare, men förlagd till många småproducenter. Arbetsgivaren stod för inköp av råvaror, vilka sedan distribuerades ut till de enskilda gårdarna för vidare bearbetning. Då den färdiga produkten var klar att säljas, var det arbetsgivaren som stod för försäljningen av denna. Han ägde alla redskap och arbetarna fick lön efter ett ackordsystem. (Bender Jørgensen 1995) Jag tycker att det finns anledning att fråga sig om ett liknande system kanske funnits under förhistorisk tid. Det här exemplet ger en fingervisning om vilken påverkan en storskalig textilproduktion kan ha haft på ett samhälle. Resonemanget väcker nya frågor: Vilka deltog i arbetet? Vad för typ av person var det som styrde och organiserade produktionen? Hur transporterades råvarorna och de färdiga produkterna till och från arbetarna, samt ut till konsumenten? För vilken marknad tillverkades tygerna? Hur såg ett eventuellt lönesystem ut, och fanns det någon kvalitetskontroll av varorna?

En diskurs kring ekonomiskt värde, handelsutbyte, kulturella skillnader och likheter, spridning och influenser är alltså fullt möjlig, då man diskuterar betydelsen av textiltillverkningens resultat, och det är på detta vis de således också bör användas. Slutligen ska sägas att en sådan här vinkling av textiltillverkningen är fullt jämförbar med det resonemang som, inom arkeologin idag, redan förs kring exempelvis metallhantverk.

5.3 Finns det ett behov av att synliggöra textiltillverkningen på nya sätt inom framtida arkeologisk forskning, och hur ska detta i sådana fall åstadkommas?

Det är nu dags att knyta ihop trådarna och ge ett motiverat svar på frågan om vi i framtiden bör agera på ett annat sätt i den arkeologiska forskningen. Finns det ett behov av att synliggöra textiltillverkningens resultat bättre, och hur ska detta åstadkommas?

Jag har redan svarat på frågan om textiltillverkningen är osynlig i den generella arkeologiska diskussionen, och kommit fram till att så verkar vara fallet. Det är dock inte självklart att denna forskning bör lyftas fram mer än vad som faktiskt görs idag. En mängd forskningsgrenar och förhistoriska hantverk är idag lika osynliga i den arkeologiska förmedlingen och undervisningen. Trähantverket är –som jag visat tidigare– ett exempel på detta.

Det är intressant att fundera kring hur mycket forskning som bör bedrivas kring varje fyndkategori inom arkeologin. Det som väcker störst intresse bland forskarna behöver inte alltid vara det som haft störst betydelse för förhistoriens människor. Tänk er t ex att en majoritet av arkeologer börjar studera något mycket snävt ämne, exempelvis utbredningen och användningen av en speciell sorts fibula. Ett föremål och en forskning som egentligen inte kan förklara mer än en mycket liten del av det förhistoriska samhället, förstoras upp och tillåts dominera forskningen totalt, med följderna att många andra aspekter och fyndkategorier hamnar i skymundan. Det här exemplet kanske kan tyckas överdrivet, men det finns en poäng. Rent generellt kan man idag forska kring nästan vad som helst, och det är bra att det finns en bredd och valfrihet. Om man har som mål att skapa en helhetsbild av förhistorien, är det viktigt att man täcker in alla områden, men dock också att dessa belyses på ett sådant sätt att de enskilda

komponenterna inte ges större betydelse än vad de rimligtvis kan ha haft under de tidsperioder de utgjorde en del av. En forskning som överdriver betydelsen av de aspekter som vi idag värderar högt, resulterar endast i en ”oproportionerlig” och skev bild av det förflutna.

Man kan fråga sig om de hantverk och fyndkategorier som idag verkar ”åsidosättas”, verkligen bör synas mer, eller om de får precis det utrymme de borde ha, i förhållande till dess förhistoriska betydelse. Det är alltså inte en självklarhet att just textilforskningen ska synliggöras bättre.

Människan är ett djur som i mångt och mycket gjort sig beroende av olika material för sin överlevnad. Textil är ett av dessa. Det har varit så pass betydelsefullt att alla i samhället –hög som låg, man som kvinna, barn som gammal- varit kopplade till det på ett eller annat sätt. Många av de metallföremål som tankarna först och främst går till, då arkeologi kommer på tal –praktfulla svärd, hjälmar, eller mynt- har inte haft tillnärmelsevis lika stor utbredning i samhället, och heller inte berört fler än ett fåtal människors liv.

Ur detta perspektiv finns det all anledning att lyfta fram textilforskningens resultat; dessa kan ge en inblick i såväl den lilla människans vardagsliv, som i hierarki och status, på ett sätt som få andra forskningsgrenar förmår. Är textilier ensamma om att vara ett material som vi människor i mångt och mycket är beroende av? Självfallet inte. Ett annat exempel på något som varit en av grundstenarna i samhället, är återigen trä. Det finns alltså all anledning att lyfta fram även trähantverket. Jag påstår därför inte att textilforskningen på något sätt är viktigare att synliggöra än forskningen kring trä. Det ena utesluter helt enkelt inte det andra.

Det finns dock en annan aspekt som sätter gränser för i vilken skala det är möjligt att forska kring en viss föremålskategori. Även om textil utgjort en mycket stor del av den förhistoriska människans vardag, är det inte säkert att den mängd fyndmaterial som återfinns idag motiverar att större resurser sätts in på forskning. En gång är ingen gång, heter det i ett talesätt, som skulle kunna illustrera mycket av hur forskning bör bedrivas för att kunna räknas som relevant. Att till överdrift studera ett för litet material, ger ingen utökad bild av förhistorien; det leder snarare bara till osäkra resultat och irrelevant kunskap.

Man kan fråga sig om de få textilfragment som hittas idag, verkligen är värda att lägga resurser på. Blir det man investerar i denna forskning inte alltid större än de resultat man får ut? Både arkeologer och textilforskare i min enkätundersökning tar upp problemet med dåliga bevaringsmöjligheter och underrepresenterat fyndmaterial.

Min uppfattning är dock att detta inte behöver vara ett hinder. Material finns –men kanske får man leta efter det i form av textilredskap och andra textilrelaterade fynd i stället. Dessa fyndkategorier är inte underrepresenterade i arkeologiskt material på samma sätt som de faktiska textilresterna, och de har inte sämre möjligheter att bevaras än många andra föremål av metall, sten eller lera. Dock får jag känslan av att det i första hand är dessa fynd som placeras i appendix i grävrapporter och inte tillåts bidra till de arkeologiska helhetstolkningarna. Just eftersom de räknas som ”vanliga” arkeologiska artefakter, och inte som något spektakulärt och ömtåligt, som måste skickas på speciell konservering eller analys, kan det även hända att dessa fynd aldrig kommer i kontakt med textilforskaren som faktiskt är expert på området. På så vis blir det upp till en arkeolog, som kanske helt saknar kunskap om textilhantverk, att bedöma fynden. En av de tillfrågade textilforskarna i min enkätundersökning skriver att ”här görs ofta konstiga tolkningar av textilmaterial”. Kanske görs de konstigaste tolkningarna av textilredskap, snarare än av faktiska textila lämningar – om det alls görs någon tolkning.

Vad jag menar är att det i fallet med forskning kring textilhantverk, faktiskt finns ett stort material, som kan vara till stora delar utforskat eller ouppmärksammat.

Dessutom finns det redan en storskalig forskning på textilmaterial; vilket framgick av exempelvis min undersökning av NESAT-publikationerna. Problemet verkar snarare vara att detta material aldrig kommer fram i den arkeologiska forskningen.

Min mening är till syvende och sist att det finns ett stort behov av att synliggöra textilforskningens resultat bättre i den generella arkeologiska diskussionen, och att det dessutom finns en möjlighet att göra det. Hur ska då detta göras?

Att förändra villkoren för vetenskaplig forskning, är inget som kan åstadkommas från en dag till en annan. Det är en långsam process och kräver vilja till uppoffring hos samtliga forskare inom den vetenskapliga sfären. För att detta ska vara möjligt, måste ändringen först och främst ske på ett helt annat plan.

Redan som barn utsätts vi för vetenskaplig förmedling. Det är ofta på en skolutflykt till något museum som vi för första gången stiftar bekantskap med arkeologi. Det är också ofta i denna tidiga förmedling som ett framtida intresse grundläggs; det är också här man får sin uppfattning om vad arkeologi står för. Det man upplever som barn är något som formar ens tankar och värderingar för många år framöver.

Mycket av den arkeologiska förmedlingen –i form av muséer, vikingabyar etc, riktar sig i hög grad till barn, men även till en allmänhet som saknar möjlighet att vetenskapligt och källkritiskt granska det som förmedlas. Att visualisera det förhistoriska textilhantverket, tillika forskningen kring detta, redan i förmedlingen, tror jag är ett första steg på rätt väg, om man vill försöka integrera textilforskningen i arkeologin. Som framgår av tidigare kapitel, verkar det finnas en tendens inom arkeologin att framställa textilforskningen som en syssla, och inte som ett hantverk likvärdigt med andra hantverk, vilka setts som traditionellt manliga, exempelvis metall- och flinthantverk. Genom att jämföra textilhantverket med de andra arkeologiska hantverk som presenteras, kan man redan här poängtera att även detta spelat en självklar roll i det förhistoriska samhället, i stället för att de förmedlingen riktar sig till ges bilden av att detta hade en mindre betydelse i det stora hela.

Detsamma gäller för de arkeologiska utbildningarna. Även här bör man ge textilhantverket en lika stor plats –observera dock att det inte bör ges större utrymme än något annat hantverk – som man väljer att ge andra förhistoriska aktiviteter. Ett förslag är att man ger studenterna grundläggande kunskaper i textilvetenskaplig terminologi, så att de kan följa med i en lättare diskussion. Det är även viktigt att de får en inblick i på vilket sätt man tillverkat textil, och hur mycket tid detta hantverk tog i anspråk, samt hur man kan se spåren efter detta i det arkeologiska materialet. Man bör även lära ut mera djupgående kunskaper om textilredskap – dessa är ju, till skillnad från det faktiska textilmaterialet, inte helt ovanliga vid utgrävningar. Viktigast är att ge studenten inblick i vilken arkeologisk information man kan läsa ut av dessa, förutom det faktum att de kan indikera förekomsten av en textiltillverkning. Slutligen bör textilierna och själva tillverkningen av dessa även här ges en plats i helhetsdiskussionen av det förhistoriska samhället.

De kommunikationsproblem som tycks existera mellan färdigutbildade arkeologer och textilforskare, kan enbart lösas med uppoffringar från båda håll. Förmedlingen av de textilvetenskapliga resultaten har visat sig vara ett svårt dilemma. Dessa måste göras förståeliga för arkeologen, om denne ska ha en möjlighet att använda dem i sina tolkningar.

I min enkätundersökning fanns flera förslag på hur detta kan göras möjligt. Att textilforskaren försöker skriva på ett lättfattligt eller nästan populärvetenskapligt sätt är en tänkbar väg, men man måste ha i åtanke att detta väsentligt begränsar forskarens möjlighet att uttrycka sina resultat korrekt. Liksom arkeologin som vetenskap använder sig av en mängd fackliga uttryck, vilka kan tyckas oombärliga för att budskapet ska vara förståeligt, så existerar också en liknande terminologi i textilforskningen. I kapitlet om forskningshistorik nämnde jag boken Nordisk Textiltknisk Terminologi, vilken gavs ut i en första upplaga under 1970-talet. Syftet med en sådan bok är självklart att styra in forskningen på en väg, där samma uttryck används i alla forskningsrapporter. Detta gör texterna förståeliga för alla som är bekanta med den fastställda terminologin, och man undviker situationer där det annars kan

uppstå missförstånd. Det hör även till saken att många av de textilvetenskapliga termerna inte så lätt låter sig uttryckas i något förenklat språk.

Att lösa problemet handlar kanske snarare för textilforskarens del mer om att skriva med en arkeologisk baktanke i huvudet, samt för arkeologens del att se till att vara orienterad i terminologin, på samma sätt som han/ hon känner till de mest elementära uttrycken inom exempelvis flintteknik. Analyser och undersökningar av trådtäthet, spinnriktning eller vävteknik är i första hand hjälpmedel och delar av den diskurs som pågår mellan textilforskare emellan. Dessa kan och bör presenteras med saklig terminologi, men det är också viktigt att visa vad resultaten innebär i ett större arkeologiskt och samhälleligt perspektiv.

En textilforskare som saknar arkeologisk utbildning, har inga förutsättningar för att förstå vilken kunskap arkeologen har nytta av, och därför kan det också vara relevant att den sistnämnde tydligt talar om vilka typer av frågor han/hon finner av intresse att få svar på, då han/hon lämnar sitt material för analys. Här är det också viktigt att textilforskaren förses med litteratur eller på annat sätt informeras om den övriga fyndkontexten, och vad syftet med undersökningen i sin helhet kommer att vara. Att sätta sig in i det övriga materialet, kan ge textilforskaren andra infallsvinklar till den egna tolkningen; åtminstone om han/hon själv är insatt i det arkeologiska förfarings sättet.

De största svårigheterna föreligger självklart då arkeologen helt saknar kunskap om textilvetenskap och textilforskaren inte har något som helst arkeologiskt kunnande. I sådana fall krävs det nästan att man har någon sorts mellanhand som har i uppgift att ”översätta” resultaten, så att de blir förståeliga åt båda håll.

En mer utbredd dialog mellan textilforskare och arkeolog borde finnas även i fråga om textilredskap och dräktspännen. Dessa är minst lika viktiga att låta en textilforskare undersöka, som själva textilresterna. Den andra möjligheten är i detta fall att arkeologen redan i grundutbildningen fått kunskap om vilken information som kan utvinnas ur dessa föremål, och hur de ska tolkas, men detta utesluter inte behovet av kontakt med expertis.

Över lag är det väsentligt att arkeologerna inte avfärdar textilforskningen med motiveringar som att det inte finns material nog att studera, eller att resultaten enbart är av intresse för ett fåtal entusiaster. Ointresse leder gärna till att man går miste om väsentliga resultat. Detsamma gäller också för textilforskarna. Jag tycker mig där se en viss ovilja att leverera arkeologiskt relevanta resultat, samt även en tendens till att man tar för givet att arkeologen ska kunna ”leta upp” dessa på egen hand i djungeln av tekniska data. En sådan inställning härrör troligen också i grund och botten ur ointresse.

Förmedlingen av arkeologisk textilforskning till allmänheten, samt till studenter, har en viktig del i att synliggöra denna forskning. Det är här viktigt att både forskningen och det förhistoriska textilhantverket tas på allvar och inte presenteras som en obetydlig syssla. Den experimentella arkeologin ska heller inte framställas som något som är kanske är ”kul för kvinnor och flickor att prova på”, vilket man kan få känslan av vid vissa förevisningar av dräktrekonstruktion och av hantverket i sig. Experimentell arkeologi, vilken syftar till att återskapa dräkt, borde vara -och även ses som- seriös forskning. Rekonstruktioner i sig kan ge ledtrådar om produktion, och bör göras professionellt. Att man i samband med dessa, inte enbart syftar till att skapa en illustration utan att man bemödar sig om att även själva vägen till färdig dräkt ska bidra med kunskap om tillverkningsförhållanden etc, bidrar till att den experimentella arkeologin, förmedlingen av denna och till sist även textilforskningen som sådan ses som seriös och vetenskaplig.

6. Sammanfattning

Den här uppsatsen har tagit upp vilken roll textilforskningen spelar i skandinavisk förhistorisk arkeologi. Mitt syfte var att ta reda på om det i dagens forskning finns en tendens till att textilforskningen inte synliggörs i den övergripande arkeologiska diskussionen, samt vad dess

resultat egentligen kan bidra med till helhetsbilden av förhistorien. Vidare var målsättningen att ringa in hur ett eventuellt problem med synliggörandet uppstått, samt om det finns ett behov av att bryta mönstret och hur detta kan göras.

För att kunna svara på mina frågor, har jag först presenterat en jämförelse av tolkningar gjorda på det arkeologiska fyndmaterialet från Löddeköpinge. Dessa tolkningar skiljer sig åt, så till vida att de visar boplatsen dels med fokus på textilhantverket, dels genom en traditionell arkeologisk tolkning. Vidare har jag behandlat frågor kring hur utbildning, forskning och förmedling ser ut inom textilforskning, respektive arkeologi, idag. Som utgångsläge för detta har jag haft tre egna undersökningar; en enkätundersökning i vilken arkeologer och textilforskare tillfrågats hur de uppfattar sin egen forskningssituation, en undersökning av hur textilforskare presenterar sina forskningsresultat, samt en studie av vilka böcker som förekommer i litteraturlistor från svenska universitet och högskolors arkeologiska grundutbildningar.

Jag har i min uppsats kunnat visa att textilforskningens resultat ofta presenteras separat, men sällan synliggörs i den arkeologiska helhetsdiskussionen. Anledningen till detta tycks vara en kombination av problem i kommunikationen mellan arkeologer och textilforskare, bristfällig förmedling av textilforskningens resultat till arkeologstudenter och allmänhet, samt eventuellt nedärvda könsrollsmönster inom forskningsgrenarna. Det har också visat sig uppenbart att detta kan leda till att kunskap om den förhistoriska människans levnadsvillkor i stort, samt kunskap om religiösa och sociala föreställningar, samhällsorganisation, handel, ekonomi och kulturella influenser, kan gå förlorade i helhetsbilden av förhistorien.

Jag har således funnit att det föreligger ett behov av bättre synliggörande av textilrelaterade fynd inom arkeologin idag, samt även konstaterat att möjlighet finns att ändra på dagens forskningssituation. Slutligen har jag försökt ge exempel på hur man i framtiden ska kunna komma tillrätta med problemet, bland annat genom att arkeologistuderande ges grundläggande textilvetenskapliga kunskaper, genom att textilforskarna applicerar arkeologiska frågor på sin forskning, samt genom att de enskilda forskarna arbetar för en bättre dialog arkeologer och textilforskare emellan.

Litteraturförteckning

- Andersson, E. 1996a. Invisible Handicrafts: The General Picture of Textile and Skin Crafts in Scandinavian Surveys. *Lund Archaeological Review 1. 1995*. Lund.
- 1996b. *Textilproduktion i Arkeologisk kontext. En metodstudie av yngre järnåldersboplatser i Skåne*. University of Lund. Institute of Archaeology, Report Series No. 58. Lund.
- 2000. *Textilproduktion i Löddeköpinge – endast för husbehov? Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid*. Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). Malmö.
- 2003. *Excavations in the Black Earth. Tools for Textile Production from Birka and Hedeby*. BIRKA STUDIES [8]. Stockholm.
- 2004. The Reconstruction of Archaeological Textiles, a Source Critical Approach. *Priceless invention of humanity –textiles*. NESAT VIII 2002. Lodz.
- Bender Jørgensen, L. 1986a. *Forhistoriske tekstiler i Skandinavien*. Nordiske Fortidsminder, Serie B, Bind 9. Köpenhamn.
- 1986b. *Textiler -en kvindeniche i arkæologien*. *K.A.N. Kvinner i arkeologi i Norge*. nr 3. Bergen.
- 1987. *Metoder og kildekritik i tekstilforskningen. Et svar på et debatoplæg*. *Tor 21*. Uppsala.
- 1993. *Ancient costumes recontructed. A New Field of Research*. *Archäologische Textilfunde - Archaeological Textiles. Textilsymposium Neumünster 4. 7. 5 1993 (NESAT V)*. Neumünster.
- 1995. *Karl den Store, Muhammed og Uldsæken. Produksjon og samfunn om erverv, spesialisering og bosetning i 1. årtusende e Kr*. Ed. H G Resi & P. Rolfsen. *Varia 30*. Universitetets Oldsaksamling. Oslo.
- Broby-Johansen, R. 1953 (1969). *Kropp och kläder*. Stockholm.
- Broholm, H. C. och Hald, M. 1939. *Skrydstrupsfundet. En sønderjydsd kvindegrav fra den ældre bronzealder*. Köpenhamn.
- 1940. *Costumes of the bronze age in Denmark. Contributions to the archæology and textile-history of the bronze age*. Köpenhamn.
- Burenhult, G. 1999a. *Arkeologi i Norden 1*. Burenhult, G. (red.). Stockholm
- 1999b. *Arkeologi i Norden 2*. Burenhult, G. (red.). Stockholm.
- Brøndsted, J. 1938-1940 (1957-1960). *Danmarks Oldtid. 1 Stenalderen. 2 Bronzealderen. 3 Jernalderen*. Köpenhamn.
- Dansk biografisk leksikon. 1980. Bind 5. Cedergreen Bech, S. (red.). Köpenhamn.
- Dedekam, H. 1925. *To tekstilfund fra folkevandringstiden: Enebø og Snartemo*. Bergen
- Dragt og magt*. 2003. Hedeager Krag, A. (red.). Köpenhamn.
- Geijer, A. 1938. *Birka III. Die Textilfunde aus den Gräbern*. Uppsala.
- 1972 (1994). *Ur textilkonstens historia*. Stockholm.
- Hald, M. 1950. *Olddanske tekstiler. Komparative tekstil- og dragthistoriske studier paa grundlag af mosefund og gravfund fra jernalderen*. Köpenhamn.
- Hansen, H-O. 1982. *Lejre Forsøgscenter*. Roskilde.
- Hodder, I. 1999. *The Archaeological Process. An Introduction*. Oxford.
- Hoffmann, M. 1964 (1974). *The warp-weighted loom: Studies in the history and technology of an ancient implement*. Oslo.
- 1994. *Agnes Geijer -en presentation*. *Ur textilkonstens historia*. Geijer, A. 1994 (1972). Stockholm.
- Hougen, B. 1935. *Snartemofunnene. Studier i folkevandringstidens ornamentikk og tekstilhistorie*. Oslo.

- Hägg, I. 1974. *Kvinnodräkten i Birka. Livplaggens rekonstruktion på grundval av det arkeologiska materialet*. Aun 2. Uppsala.
- 1984. Die Textilfunde aus dem Hafen von Haithabu. *Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu* 20. Neumünster.
- 1985. Textilhistoria, statistik och källkritik. (Textile history, statistics and source-criticism.) *Tor* 20. Uppsala.
- 1987. Textilhistoria, statistik och källkritik 2. (Textile history, statistics and source-criticism 2.) *Tor* 21. Uppsala.
- 1991. Textilfunde aus der Siedlung und aus den Gräbern von Haithabu. *Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu* 29. Neumünster
- 2003. Härskarsymbolik i Birkadräkten. *Dragt og magt*. Hedeager Krag, A. (red.). Köpenhamn.
- Johansson, T. 1993. *Forntida teknik*. Västerås.
- Karlin, G. J:son. 1903. Några undersökningar om den förhistoriska textilkonsten i Norden. *Studier tilägnade Oscar Montelius af lärljungar*. Almgren, O; Ambrosiani, S. och Salin, B. (red.). Stockholm.
- Kjellberg, A. 2001. Obituary. Marta Hoffmann. *Archaeological Textiles Newsletter*. nr. 33. Leiden.
- Lewenhaupt, I.; Wahlberg, A. G.; Österberg, C.; 1990. *Svenska kvinnor. Föregångare nyskapare*. Lund.
- Malmius, A. 2003. Textilfragmenten i båtgrav 5, Valsgärde, en tolkning av en mansdräkt. *Dragt og magt*. Hedeager Krag, A. (red.). Köpenhamn
- Montelius, O. 1917. *Minnen från vår forntid 1. Stenålder och bronsålder*. Stockholm.
- Munksgaard, E. 1974. *Oldtidsdragter*. Köpenhamn.
- Myrvoll, S. 1985. Forskningspolitiske implikasjoner –strategier og handlingsprogram. *K.A.N. Kvinner i Arkeologi i Norge*. Nr 1. Bergen.
- Naess, J-R. 1985. Tenkegruppens bakgrunn og perspektiv. *K.A.N. Kvinner i Arkeologi i Norge*. Nr 1. Bergen.
- NESAT I. 1982. *Textilsymposium Neumünster, Archäologische Textilfunde 1981*. Neumünster.
- NESAT II. 1988. *Archaeological Textiles –Report from the 2nd NESAT symposium 1984*. Köpenhamn.
- NESAT III. 1990. *Textiles in Northern Archaeology –Textile Symposium in York 1987*. Neumünster.
- NESAT IV. 1992. *Tidens Tand. Archaeological Textiles in Northern Europe. Report from the 4th NESAT symposium 1990*. Neumünster.
- NESAT V. 1994. *Textilsymposium Neumünster. Archäologische Textilfunde – Arhaeological Textiles. 4-7.5 1993*. Neumünster.
- NESAT VI. 1996. *Textiles in European Archaeology. Report from the 6th NESAT symposium 1996*. GOTARC series A. Vol.1. Göteborg.
- NESAT VII. 2005. *Northern Archaeological Textiles. 1999*. Oxford.
- NESAT VIII. 2004. *Priceless invention of humanity –textiles*. NESAT VIII 2002. Lodz.
- Nockert, M. 1990. Agnes Geijer 1898-1989. *Archaeological Textiles Newsletter*. vol 1. nr10. Leiden.
- Ohlsson, T. 1976. *The Löddeköpinge Investigation I. The Settlement at Vikhögsvägen. Meddelande från Lunds Historiska Museum 1975-1976*. Lund.
- 1980. *The Löddeköpinge Investigation II. The Northern Part of the Village Area. Meddelande från Lunds Historiska Museum 1979-1980*. Lund.

- Olsen, B. 1997. *Fra ting til tekst. Teoretiske perspektiv i arkeologisk forskning*. Oslo.
- Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid. 2000. Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). Malmö.
- Renfrew, C. & Bahn, P. 1991 (2000). *Archaeology. Theories Methods and Practise*. London.
- Schoug, F. 2004. *På trappans första steg. Doktoranders och nydisputerade forskares erfarenheter av akademien*. Lund.
- Stig Sørensen, M-L. 2000; *Gender Archaeology*. Cambridge.
- Studier tillägnade Oscar Montelius af lärljungar. 1903. Almgren, O; Ambrosiani, S. och Salin, B. (red.). Stockholm.
- Svanberg, F. 2000. Vad fynden kan berätta. *Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid*. Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). Malmö.
- Svanberg, F. & Söderberg, B. 2000a. Bakgrund. *Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid*. Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). Malmö.
- 2000b. Landskap och bebyggelse. *Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid*. Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). Malmö.
- 2000c. Arkeologiska lämningar och historiska förhållanden. *Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid*. Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). Malmö.
- Söderberg, B. 2000. Två undersökningar. *Porten till Skåne. Löddeköpinge under järnålder och medeltid*. Svanberg, F. & Söderberg, B. (red.). Malmö.
- Watt, M. 2003. Guldgubbernes dragter –mode eller herskersymbolik? *Dragt og magt*. Hedeager Krag, A. (red.). Köpenhamn.

Opublicerade källor:

- Augustsson, S. 1992. *Våtlandets människor –mosslik i Nordtyskland och Sydsandinavien*. C-uppsats i förhistorisk arkeologi. Lunds Universitet.
- Berggren, P. 2001. *Träarbetaren och trähantverket. En studie om trähantverket och dess specialisering under yngre järnåldern*. CD-uppsats i förhistorisk arkeologi. Lunds Universitet.
- Ciszuk, M. 2003. *Den akademiske hantverkaren. En metoddiskussion kring hantverksskunkapers användning inom textilforskning*. D-uppsats i textilvervetenskap. Uppsala Universitet.
- Lindkvist, A. 2004. *Ett omlands betydelse. En studie om bebyggelse och kommunikation i det västskånska vikingatida landskapet*. CD-uppsats i förhistorisk arkeologi. Lunds Universitet.
- Ohlsson, T. 1981. Löddeköpingeundersökningen IV. Södra delen av byområdet. Manus. LUHM Arkiv. Lund.
- NESAT IX: provisorisches Programm, Dezember 2004. (NESAT IX: 18. – 21. Mai 2005)

Litteraturlistor:

Göteborgs Universitet:

Litteraturförteckning Grundkurs i Arkeologi, 20poäng, Ht 2005.

www.hum.gu.se/ark/grundk/litt110.htm

Högskolan på Gotland:

Litteraturlista för Grundkurs (AB) i Arkeologi, Ht 2005.

Lunds Universitet:

Litteraturlista Ark 310, Ht 2005.

www.ark.lu.se/studinfo/partcourseprint.asp

Stockholms Universitet:

Litteratur. Ht 2005. Arkeologi.

www.archaeology.se.su/utbildning/schema/aht05.html

Umeå Universitet:

Kurslitteratur Arkeologi A1, 20 poäng.
www.umu.se/arksam.html

Muntliga uppgifter:

Batzer, A. 2005 09 01. Lejre Historisk- Arkeologisk Forsøgscenter. Lejre, Danmark.

Enkät till textilforskare

Antal svarande: 4

Svaren redovisas med kursiv text. Siffror anger antal personer som kryssat för ett visst alternativ. En och samma person kan i några av frågorna ha kryssat för flera av alternativen.

1. Vilken typ av bakgrund har Du?

- Textilteknisk utbildning.
- Textilteknisk och arkeologisk utbildning. 3
- Annan: *2 Konservator*

2a. Händer det att Du blir kontaktad av arkeologer, för att göra en analys av **arkeologiskt** textilmaterial som de har funnit vid utgrävning, eller på annat sätt arbetar med?

- JA 4
- NEJ

Om ja: Hur går Du i sådana fall oftast tillväga med materialet?

- Jag deltar redan under utgrävningen och gör efter den analysen av fynden.
- Jag deltar ej i utgrävningen, men samarbetar med arkeologen under själva analysen av fynden. 4
- Jag gör själv en analys och lämnar enbart resultaten av denna till de arkeologer som kommit med förfrågan. 3
–Ja, det afhænger jo af, hvad man bliver spurgt om og hvad det skal bruges til.

2b. Händer det att Du blir kontaktad av arkeologer, för att göra en analys av **textilredskap eller** andra textilrelaterade fynd, som de har funnit vid **utgrävning, eller på** annat sätt arbetar med?

- JA 3
- NEJ

Om ja: Hur går Du i sådana fall oftast tillväga med materialet?

- Jag deltar redan under utgrävningen och gör efter den analysen av fynden.
- Jag deltar ej i utgrävningen, men samarbetar med arkeologen under själva analysen av fynden. 3
- Jag gör själv en analys och lämnar enbart resultatet av denna till de arkeologer som kommit med förfrågan. 1

3a. Vilken information får Du, i ovanstående fall, om övrigt fyndmaterial (ej

textilrelaterat), som ingår i samma fyndkontext?

-Normalt så får man –eller beder om att få – hvad der er skrevet om fundet, beretningen el.lign.

–Som regel det der er tilrådighed, men ofte er det ikke meget, hvis analyserne foregår samtidig.

–Det varierer. Ofte får jeg kun informationer om jeg selv beder om det.

–Ganska lite, oftast endast publicerat material, och svar på specifika frågor.

3b. Om du ej får information om detta, gör Du då något själv för att skaffa den kunskap Du upplever att

Du saknar? I sådana fall vad?

-Snakker med arkæologen, snakker med andre, som ved noget om emnet, tager fat i relevant litteratur.

-Jeg kontakter arkæologen og spørger til udgravnings forhold. Sommetider får jeg en (foreløbig) udgravningsrapport.

-Litteraturstudier og forespørgelse.

-Jag går sällan djupare in på detta eftersom mina tolkningar främst handlar om just det textilteknologiska.

3c. Vilken betydelse upplever Du att det har för din tolkning av ett material, att Du även känner till något om övrigt (icke textilrelaterat) fyndmaterial, som ingår i samma fyndkontext?

-Det er meget vigtigt, men det virker oftest som om den ”bro der forbinder tekstil materialet ” med resten af fundet er ret smal. Men det er jo også det Du har opdaget og tager op i den Uppsats.

-Det er klart at det har betydning for tolkningen af tekstilerne hvilket andet materiale det er fundet sammen med. Om det er et grav-fund, i en latrin, eller i en hustomt. Derfor er det meget vigtigt at få så mange oplysninger som muligt.

-Det er selvfølgelig meget vigtigt.

-Vad gäller textilteknologi är det kanske inte så väsentligt, men så fort tolkningarna handlar om ursprung, organisation av produktionen, och föremålets funktion så är naturligtvis kontexten ytterst betydelsefull.

4. I de fall Du gjort textilanalyser på begäran av en arkeolog, har du då upplevt att denne har kunnat tillgodogöra sig resultatet av Din analys, samt själv använt dessa resultat i sina tolkningar av en arkeologiska kontexten?

- JA 3
- NEJ 2

Om inte, vad tror Du att detta beror på?

-Jeg har faktisk altid, -så vidt jeg husker- kunnet bidrage med noget. Hvis det ikke er tilfældet, er det vel fordi den der laver tekstilanalysen ikke har forstået, hvilke indgangsvinkler, der vil være interessante for udgraveren.

-Betydningen af ens analyser afhænger tildels af deres indhold og udsagnsværdi. Kun sjældent er der ikke interesse for resultaterne og det handler om at have en dialog.

-De komplicerede tekstiltekniske analyserne er måske svære at anvende i tolkninger af en person som saknar kunskaper om tekstilhandverk – här görs ofta konstiga tolkningar av textilmaterial.

5. På vilket sätt anser Du att textilmaterial eller textilrelaterade fynd kan belysa en arkeologisk kontext? Vilken hjälp kan en arkeolog ha av dessa fynd, då han / hon vill tolka ett material?

-Det kan der jo ikke lige svares entydigt på, -det er vist faktisk, hvad jeg har prøvet på i alle de artikler jeg har skrevet og projekter jeg har deltaget og deltager i.

-Tekstiler gør at man kommer nærmere ”personen”, det er ligesom noget intimt over dem. Ofta har mange, også arkæologer, et fejllagtigt indtryk af forhistoriske dragter, som noget med meget grove sække-agtige tekstiler i brune farver. Analyser af tekstilfragmenter viser et helt andet og mere nuanceret billede med stor variation i farver og kvaliteter. Her spiller det sociale forhold også ind.

-Det indgår på lige fod med det øvrige arkæologiske materiale, men er selvfølgelig mere sjældent. Selvom det er småt og grimt kan det sagtens indeholde spændende informationer og perspektiver.

-Naturligtvis kan textilmaterial användas i diskussioner om: verksamhet på platser, teknikutveckling, råvarors ursprung, internationella kontakter, organisation av arbete, etnicitet och sociala strukturer. Dock finns för textiler en egen källkritisk diskussion angående representativitet bevaringsförhållande återbruk och sekundär användning.

6. Det är allmänt känt att många arkeologer uppfattar den tekstiltekniska terminologin som svårbegriplig. Försöker Du på något sätt att göra det lättare för arkeologer att ta del av Ditt arbete och Dina resultat? I sådana fall hur?

-Ja, jeg prøver at bruge så få og letfattede fagudtryk som muligt, når målgruppen er arkæologer uden tekstilbaggrund.

-Jeg forsøger at forklare for arkæologen, hvad jeg ser efter og hvilken betydning det har.

-Det er meget vigtigt at materialet bliver tolket og sat ind i en kontekst. Analysen er blot vejen hertil.

-Jag inleder ofta med en kortfattad genomgång av terminologi och teknik. Men problemet är att textilvetenskapen har en egen diskurs –innefattande både terminologi, perspektiv och metoder. Precis som för naturvetenskaperna som används inom arkeologin. Det är inte möjligt att föra textilvetenskapliga diskussioner utan att använda en adekvat terminologi – arkeologerna måste sätta sig in i denna om de använder resultaten i sina analyser. Som textilvetare kan jag ju underlätta genom att göra en utförligare sammanfattning och själv redovisa tolkningar och peka på hur resultaten kan användas i ett större arkeologiskt sammanhang.

7. På vilket sätt anser Du att arkeologerna skulle kunna bidra till att textil och textilrelaterade fynd oftare används i tolkningar av en arkeologisk kontext?

-Vi må jo sørge for at indbyde til samarbejde og så vise, at vores resultater kan åbne nye perspektiver og give de øvrige arkæologer noget de ikke, vidste de savnede.

-Arkæologerne kunne til at starte med være mere opmærksom på tekstilfragmenter og tekstilspor på metal-sager. Desuden bør der være en bedre kommunikation /dialog med tekstil"analytikerne". Som det er nu er der kun få arkæologer, der interesserer sig for de resultater, der eks. fremlægges på NESAT-møderne.

-Det er vigtigt med en dialog.

-Att låta textilvetarna delta mera i tolkning och diskussion omkring hela fyndkontexten.

Enkät till arkeologer

Antal svarande: 3

Svaren redovisas med kursiv text. Siffror anger antal personer som kryssat för ett visst alternativ. En och samma person kan i några av frågorna ha kryssat för flera av alternativen.

1. Upplevde Du att Du under Din utbildning fick någon information om textil och textilrelaterade fynd och vad dessa kan ge oss för kunskap om förhistorien?

- JA 2
 - NEJ 1
- Dock en del om Birka.*

Om ja: Känner Du att Du under ditt yrkesverksamma liv haft användning för denna kunskap?

- OFTA
- IBLAND 2
- SÄLLAN 1
- ALDRIG

Om nej: Har Du någon gång upplevt det som en brist att Du inte fått denna kunskap genom Din utbildning?

- OFTA
 - IBLAND 2
- men man tänker inte så när man väl arbetar, då tar man reda på artiklar för att lära sig*
- SÄLLAN
 - ALDRIG

2. Har Du någon gång läst eller använt Dig av någon av dessa kända böcker, vilka behandlar arkeologiskt textilmaterial?

- "Ur textilkonstens historia" av Agnes Geijer
- "Olddanske tekstiler" av Margrethe Hald 2
- "The warp-weighted loom" av Marta Hoffmann
- "Forhistoriske tekstiler i Skandinavien" av Lise Bender-Jørgensen 2

Om Du läst eller använt annan litteratur, i så fall vilken:

-Bockstensmannen, Högomtextilierna, båda av M. Nockert. Överhogdal, Bonaden från Skog mm. Också Osebergtextilierna. Eva Anderssons olika arbeten. Agnes Geijer Birka III mm. Inga Häggs avhandling och uppsatser om Birka- och Hedebytextilierna. Diverse andra uppsatser som dyker upp i olika sammanhang.

-Andersson, E. 1996: Textilproduktion i arkeologisk kontext. En metodstudie av yngre järnålderboplatser i Skåne. University of Lund. Institute of Archaeology. Report Series No. 58. Lund.

-Texter av Eva Andersson. Texter om ekkistegravarnas textilier i Danmark. Om Bauyou-tapeten.

3. På vilket sätt anser Du att textilmaterial eller textilrelaterade fynd kan belysa en arkeologisk kontext? Vilken hjälp kan man som arkeolog ha av dessa fynd, då man vill tolka ett material?

-Ethvert spor i en arkæologisk udgravning rummer oplysninger, som kan anvendes. Med særligt henblik på tekstil eller tekstilrelaterede redskaber er førstnævnte sjældent forekommende, og ved nærmere analyser af eksperter er der ligeså sjældent væsentlige oplysninger, bortset fra om tråden er uld eller hør, om den er Z- eller S-spunden og hvilken vævningstype, der er tale om. De tekstilrelaterede redskaber er hyppigst tenvægt

og vævevægt, hvis tilstedeværelse hyppigt får arkæologer til at konkludere, at der er foregået en storstilet produktion med henblik på handel. Det virker ikke altid lige overbevisende.

-Både tekstiler og redskaper för framställning av textilier ingår i förståelsen av både bebyggelse och gravar i förhistorisk tid. De ger också en inblick i handelsproblematiken under vikingatiden.

-Jag har själv inte påträffat textilier, endast textilhantverks-redskap.

4a. Om Du påträffar textilmaterial under en utgrävning, eller då Du på annat sätt arbetar med ett arkeologiskt fyndmaterial, hur går Du då tillväga?

- Kontaktar en textilforskare som gör en analys av fynden. 3
-men även samarbete.
- Jag gör själv en analys.
- Jag gör tillsammans med en textilforskare en analys av fynden. 1

4b. Hur går Du tillväga om Du påträffar textilrelaterade fynd -exempelvis textilredskap- under en utgrävning, eller då Du på annat sätt arbetar med ett arkeologiskt material?

- Kontaktar en textilforskare som gör en analys av fynden.
- Jag gör själv en analys. 2
- Jag gör tillsammans med en textilforskare en analys av fynden. 2
-beror på omfånget.

5. Om Du uppgivit att Du tar en textilforskare till hjälp vid någon av analyserna ovan, upplever Du då att Du sedan kan använda Dig av dennes resultat i Din tolkning av den arkeologiska kontexten?

- JA 3
-det måste jag men det sker ju via dialog.
- NEJ

Om nej, vad upplever Du att detta beror på?

-

6. På vilket sätt anser Du att textilforskarna skulle kunna bidra till att textil och textilrelaterade fynd oftare används i tolkningar av en arkeologisk kontext?

-At der blev fundet flere arkæologiske tekstiler.

-Genom att vara kunniga på sitt område, experter, så att deras resultat har relevans för materialet och inte enbart för att räkna trådar, spinningsriktningar etc. Sådant är inomvetenskapliga hjälpmedel, som behövs, men det är de övergripande resultaten och betydelsena som är väsentliga i en arkeologisk tolkning.

-Den är mer insatt i vilka redskap som var till för vilka arbetsmoment, vilka kvaliteer man tillverkade av textil, den bedömer hantverkarnas yrkesskicklighet, råvarornas proveniens och kvalitet, kan berätta om arbetsprocessen vid tillverkning, kan ev. mode och trendyttringar i historien, hur handel med textilier kunde ske, textilier som betalningsmedel etc.